

quibus sacro Christi ministerio dignè communicet, per laborem scilicet et passiones. Quò plus pro Christo, et animarum salute laborabit et patietur; eò dignius Christo animarum Salvatori communicabit, et dignior erit ejus minister. Vide commentarium, v. 25.

6° Hinc et nos omnes Christi fideles discamus quò CAPUT XII.

1. Si gloriari oportet (non expedit quidem), veniam autem ad visiones et revelationes Domini.

2. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit), raptum hujusmodi usque ad tertium cœlum.

3. Et scio hujusmodi hominem (sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit),

4. Quomam raptus est in paradysum; et audivit arcana verba que non licet homini loqui.

5. Pro hujusmodi gloriabor; pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6. Nam, etsi volucro gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae, angelus Satanae, qui me colaphizat.

8. Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet à me;

9. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo; cum enim infirmor, tunc potens sum.

11. Factus sum insipiens; vos me cogestis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis qui sunt supra modum apostoli, tametsi nihil sum;

12. Signa tamen apostolatùs mei facta sunt super vos, in omni patientiâ, in signis, et prodigiis, et virtutibus.

13. Quid est enim quòd minus habuistis præ cæteris Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14. Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos; et non ero gravosus vobis. Non enim quero que vestra sunt: sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filii.

15. Ego autem libentissimè impendam, et superimpendam ipse pro animabus vestris; licet plus vos diligens, minus diliger.

16. Sed esto, ego vos non gravavi; sed cum essem astutus, dolo vos cepi.

17. Numquid per aliquem eorum quos misi ad vos, circumveni vos?

modo passiones aspicere debeamus, non ut mala, sed ut aeternorum bonorum radices et principia. Vide commentarium, v. 23. Ex versu autem 27, erubescamus nostram mollem, et otiosam vitam cum durâ et laboriosâ Apostoli vitâ conferentes.

CHAPITRE XII.

1. S'il faut se glorifier, quoiqu'il ne soit pas avantageux de le faire, je viendrai maintenant aux visions et aux révélations du Seigneur;

2. Je connais un homme en Jésus-Christ, qui fut ravi il y a quatorze ans au troisième ciel (s'il fut avec son corps, ou sans son corps, je ne sais, Dieu le sait),

3. Et je sais que cet homme (s'il fut avec son corps, ou sans son corps, je ne sais, Dieu le sait),

4. Fut ravi dans le paradis, et qu'il y entendit des paroles ineffables, qu'il n'est pas permis à un homme de rapporter.

5. Je pourrais me glorifier, en parlant d'un tel homme: mais pour moi, je ne veux me glorifier que dans mes faiblesses.

6. Car quand je voudrais m'en glorifier, je pourrais le faire sans être imprudent, puisque je dirais la vérité: mais je me retiens, de peur que quelqu'un ne m'estime au-dessus de ce qu'il voit en moi, ou de ce qu'il entend dire de moi.

7. Aussi de peur que la grandeur de mes révélations ne me causât de l'orgueil, Dieu a permis que je ressentisse dans ma chair un aiguillon, qui est l'ange de Satan, pour me donner des soufflets.

8. C'est pourquoi j'ai prié trois fois le Seigneur, afin que cet ange de Satan se retirât de moi:

9. Et le Seigneur m'a répondu: Ma grâce vous suffit, car ma puissance se perfectionne dans la faiblesse. Je prendrai donc plaisir à me glorifier dans mes faiblesses, afin que la puissance de Jésus-Christ habite en moi.

10. Et ainsi je sens de la satisfaction dans les faiblesses, dans les outrages, dans les nécessités, dans les persécutions, dans les afflictions pressantes que je souffre pour Jésus-Christ; car lorsque je suis faible, c'est alors que je suis fort.

11. J'ai été imprudent, mais c'est vous qui m'y avez contraint, car c'était à vous à parler avantagement de moi, puisque je n'ai été en rien inférieur aux plus éminents d'entre les apôtres, quoique je ne sois rien par moi-même.

12. En effet les marques de mon apostolat ont paru parmi vous dans toute sorte de patience, dans les miracles, dans les prodiges, et dans les effets extraordinaires de la puissance divine.

13. Car en quoi avez-vous été inférieurs aux autres Eglises, si ce n'est en ce que je n'ai point voulu vous être à charge? Pardonnez-moi cette injure que je vous ai faite.

14. Voici la troisième fois que je me prépare pour aller vous voir: et c'esera encore sans vous être à charge, parce que c'est vous que je cherche, et non pas votre bien, puisque ce n'est pas aux enfants à amasser des trésors pour leurs pères, mais aux pères à en amasser pour leurs enfants.

15. Aussi, pour ce qui est de moi, je donnerai très-volontiers tout ce que j'ai, et je me donnerai encore moi-même pour le salut de vos âmes, quoique ayant tant d'affection pour vous, vous n'en ayez pas autant pour moi.

16. On dira peut-être qu'il est vrai que je ne vous ai point été à charge, mais qu'étant artificieux, j'ai usé d'adresse pour vous surprendre.

17. Mais me suis-je servi de quelqu'un de ceux que je vous ai envoyés, pour tirer quelque chose de vous?

18. Rogavi Titum, et misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne isdem vestigiis?

19. Olim putatis quòd excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur; omnia autem, charissimi, propter ædificationem vestram.

20. Timeo enim me fortè cum venero, non quales volo, inveniam vos, et ego inveniam à vobis qualem non vultis: ne fortè contentiones, amulationes, animositates, dissensions, detractiones, susurrations, inflationes, seditiones sint inter vos:

21. Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, et luceam multos ex iis qui ante peccaverunt, et non egerunt penitentiam super immunditiâ, et fornicatione, et impudiciâ, quam gesserunt.

ANALYSIS.

Ampliat gloriam suam Apostolus, et qui in capite præcedenti se ut Christi ministrum, præ pseudo-apostolis commendavit ob labores et passiones, que abundantiùs Evangelii causâ, pro illis toleravit, in hoc capite sese præ eisdem commendat, ob Dei dona sibi excellentiùs collata, ob visiones scilicet et revelationes.

§ ergo 2, 3, 4, suam narrat raptum in tertium cœlum: quem tamen modestè causâ exprimit, non in suo nomine, sed in tertii personâ; nec enim gloriari vult, nisi in infirmitatibus, v. 5.

§ 6. Posset plura hujusmodi dicere, sed supprimit, ne major videatur quam sit.

§ 7. Narrat quomodo, ne ob revelationes extolleretur, datus est illi stimulus carnis, angelus Satanae, cum continuè colaphizans; quomodo rogavit, ut tolleretur; Christi responsum, quia virtus in infirmitate perficitur: hincque movet Paulus in suis infirmitatibus gloriari, quàm in Domini revelationibus, v. 8, 9, 10.

§ 11. Excusat suam semetipsum laudandâ licentiam, culpamque rejicit in Corinthios, qui apostoli sui apologetiam texere debuissent; cum non fuerit apud eos præci-

PARAPHRASIS.

1. Si gloriandum sit; hoc equidem in se, et sine necessitate non expedit: sed cum ad id cogar, referam visiones et revelationes mihi à Christo Domino factas.

2. Novi quemdam christianum, qui ante annos quatuordecim raptus fuit (an in corpore, an extra corpus nescio, Deus scit); sed raptus est in tertium usque cœlum.

3. Et novi quòd ille homo (sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit)

4. Raptus est in paradysum, et ibi audivit ineffabilia verba, que mortalis homo non potest eloqui.

5. Pro tali homine, in cœlum sic raptò, gloriabor; pro me autem non gloriabor, nisi in meis infirmitatibus, que me vilius reddunt et abjectum.

6. Quamquam etsi in divinis etiam revelationibus gloriari volucro, non ero insipiens; siquidem eas referendo, veritatem dicam; et non sine necessitate; sed abstineo, nec de his plura dicam; ne quis me ma-

S. S. XXIV.

18. J'ai prié Titè d'aller vous trouver, et j'ai envoyé encore avec lui un de nos frères. Titè a-t-il tiré quelque chose de vous? n'avons-nous pas suivi le même esprit? n'avons-nous pas marché sur les mêmes traces?

19. Pensez-vous que ce soit ici encore notre dessein de nous justifier devant vous? nous vous parlons devant Dieu en Jésus-Christ; et tout ce que nous disons, mes très-chers frères, est pour votre édification.

20. Car j'apprehende qu'arrivant vers vous, je ne vous trouve pas tels que je voudrais, et que vous ne me trouviez pas aussi tel que vous voudriez. J'apprehende que je ne rencontre parmi vous des dissensions, des jalousses, des animosités, des querelles, des médisances, de faux rapports, de l'orgueil, des troubles et des tumultes;

21. Et qu'ainsi Dieu ne m'humilie lorsque je serai revenu chez vous, et que je ne sois obligé d'en pleurer plusieurs, qui étant déjà tombés dans des impuretés, des fornications et des dérèglements infâmes, n'en ont point fait pénitence.

puis apostolis inferior; cum ejus viderint apostolatùs signa; cum ab eo non minora receperint dona, quàm quæ receperunt cæteræ ecclesie ab aliis apostolis, nisi quòd illis evangelizavit gratis, v. 12, 15.

Hujus injuriæ, si quæ sit, veniam ita petit, ut v. 14 testetur quòd in suo persistet instituto, nihiloque sit ab eis accepturus.

Hujus rei tres dat rationes affectu plenas. 1° Illos nam quartis salutem, non eorum dona. 2° Ut eorum pater, juxta naturâ legem, vult filiis suis dare, non ab eis accipere. 3° Non sua tantum, ut pater, paratus est eis dare; sed et semetipsum pro eorum salute, v. 15.

§ 16. Refutat calumniam sibi ab adersariis illatum, quòd dolosè, non per se, sed per discipulos suos à Corinthiis pecunias extorsit, v. 17, 18.

§ 19. Affirmat quòd quæcumque dixit; non ad sui commendationem dixit, sed ad eorum ædificationem.

§ 20. Timet ne ad eos veniens, inveniat aliquos quales non optat; et ne propterea copatur apud eos esse qualem ipsi non desiderant, v. 21, 22.

jorem existimet, quàm facta et verba me declarant.

7. Et ne fortè revelationum sublimitate efferar in superbiâ, datus est mihi, impactusque carnis meæ stimulus, Satanae minister, qui me colaphis cædat, seu ignominia afficiat.

8. Ob cujus molestiam ter Dominum rogavi, ut à me discederet ille Satanae minister.

9. Et mihi respondit interius; nec est necesse, nec expedit tibi ut discedat; sufficit tibi gratia mee auxiliium. Nam potentia mea in humana infirmitate illustrior apparet.

Hinc post tale responsum in nullâ aliâ re libentius gloriabor, quàm in meis infirmitatibus, ut immoretur et perliciat in me virtus Christi.

10. Quam ob rem mihi potissimum complacere ac condelector in infirmitatibus meis, in contumeliis, in egestatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo toleratis. Cum enim hæc pro eo patior, tunc verè Christi virtute, in me habite, potens sum.

(Vingt-huit.)

11. Factus sum velut insipiens, memetipsum laudando: ad vos in causâ, qui me ad id adegisti, auditum præbentes obtractatoribus meis: contra quos me, apostolum vestrum, defendere debuisti. In eo enim quod ad apostolicum munus spectat, non fui minor, non dicam his pseudo-apostolis, sed apostolorum præcipuis; quamvis ex me nihil sum.

12. Signa tamen et miracula apud vos, vobisque spectantibus, edidit, per quæ meus vobis pateret apostolatus; per omnimodam patientiam, per omnia miraculorum genera, sive signa, sive prodigia, sive virtutes dicantur.

13. Quid est enim, sive in doctrinâ, sive in miraculis, quod minus habuistis præ cæteris ecclesiis, seu ab aliis apostolis, seu à me fundatis? Hoc unum: quod ad aliorum apostolorum exemplum, non gravavi vos sumptibus: si hoc sit injuria, condonate mihi, licet non penitentem.

14. Ecce jam tertio paratus sum ad vos ire; et hæc vobis nulli onerosus ero sicut nec fui. Non enim in hoc Evangelii ministerio meam quero utilitatem, vestrasque propterea pecunias; sed vos ipsos, vestramque salutem. Non enim patrum est à filiis accipere, sed potius filiis dare; et partium assignare patrimonio.

15. Ego autem pater vester, libentissimè, non mea tantum omnia, in vestros usus impendam; sed et memetipsum pro salute vestrà impendam: licet vicem mihi non rependantis, et vos ardentem amantem frigidè diligatis.

16. Sed esto, inquires, hoc verum sit, ego ipse nihil accepi, nullique fui onerosus; sed cum sim homo ver-

VERS. 1. — SI GLORIARI OPORTET (NON EXPEDIT QUIDEM). Sublime quod de se dicturus, rursus modestie causâ, præfatione utitur; quâ paucissimis verbis duo simul præstat; et necessitatem indicat, quâ memetipsum commendare cogitur; et ipsimum, scilicet memetipsum laudare, docet extra casum necessitatis non expedit. Si gloriari oportet, id est, si sit gloriandi necessitas, ut reverà nunc ad id cogor propter vos. Non expedit quidem, id est, licet aliquò, et extra talem necessitatis casum non expedit. Syrus nostro interpreti conformis est: *Gloriari oportet, sed non expedit*. Græcus textus differt: *Gloriari sanè non confert mihi*. Juxta Patres Græcos: *Mihi quidem utilis non est horum narratio, sed vobis commoda*; Theodoretus.

VENIAM AUTEM AD VISIONES... commemorandas, seu referam visiones et revelationes mihi à Christo Domino factas. Græcè, *veniam enim*, etc.; dans hic rationem cur ei non expedit hæc in re gloriari.

VERS. 1. — SI GLORIARI OPORTET, NON EXPEDIT QUIDEM, id est, quamvis propter vos oporteat me gloriari, ut dignitatem ministerii mei taceat adversus obtractores, mihi tamen id non expedit.

Veniam autem ad visiones et revelationes Domini, scilicet commemorandas. Cum aliquid videtur, ejus intelligentia sine significato videntem latet, visio solum est; quando autem aperitur intelligentia rei visæ, revelatio est. Conjungit ergo Apostolus visiones et re-

velatus; quod ipsemet non feci palam; forte per alios subornatos dolo et arte clanculum feci.

17. Sed hoc quomodo dicas? Quomodo probes? Numquid per aliquem eorum, quos ad vos misi, quidquam à vobis extorsi?

18. Hortatus sum Titum, ut ad vos iret; et alium fratrem illi addidi in socium: num Titum minimum quid à vobis exegit? Nonne eodem animo Titus et ego apud vos conversati sumus? Nonne iisdem vestigiis instituimus?

19. Jam dudum à pseudo-apostolis decepti, putatis quod non simpliciter agamus vobiscum; hæcque dicamus ad excusationem nostrâ: Credite mihi, teste Deo, et in Christi spiritu loquor, id est, verè et sincerè. Quæcumque hactenus, quasi in mei commendationem, dixi; ea dixi ad vestram edificationem et salutem, pro quâ sum sollicitus.

20. Metuo enim, ne cum ad vos venero, sicut ire paratus sum, fortè contingat ne vos inveniam non quales volo; à vitiiis, scilicet, correctos; et ideò me sentiat qualem non vultis; judicem severum, non patrem benignum.

21. Timeo ne fortè reperiam inter vos ea que in priorè Epistola jam correxi vitia; pugnas verborum, livores, iras, detractiones, rixas, discordias, superbias, tumultus et seditiones.

22. Hoc, inquam, timeo, ne cum iterum ad vos venero, Deus me contristet apud vos, et cogar cum luctu castigare multos, qui jam pridem peccaverunt, impudicè vivendo, et nondum penitentiam egerunt de suis impudiciis.

COMMENTARIA.

Datur aliquando visio sine revelatione; cum scilicet res visa non intelligitur, ut contigit Pharaoni, Genes. 41, 17; Nabuchodonosori, Daniel. 2, 51. Datur autem visio, et revelatio simul, cum res visa intelligitur: revelatio igitur addit visioni rei visæ intelligentiam. Divo Paulo factæ sunt non visiones tantum, sed et revelationes; seu data est visionum intelligentia. Idque à Domino (DOMINI) non à diâbolo, qui potest etiam visiones et revelationes immittere, ut ait D. Thomas.

VERS. 2. — SCIO HOMINEM IN CHRISTO... Modestie causâ de se, quasi de alio homine loquitur. Ex quo loquendi modo, sicut et ex superiori v. 1 præfatione, patet quantum divo Paulo humilitatis esset cordi; et quantum sibi vim intulerit, ut hæc Dei dona sibi collata proferret, etiam coactus, et ad necessariam aliorum utilitatem. Cogitur loqui; loquitur ergo; sed et loquens tacet, sequè sic explicat, ut sese tegeret:

velationes, quia que vidit, etiam perfectè intellexit. Vocat autem eas visiones et revelationes Domini, id est, à Christo Domino sibi factas.

VERS. 2. — SCIO HOMINEM IN CHRISTO, id est, non hominem quandam christianum, Christo per sacramentum fidei incorporatum.

Ante annos quatuordecim. Hinc deducitur, raptum hunc Pauli contigisse octennio post ipsius conversionem, scilicet anno Domini 44, Claudii imperatoris 2,

unicam è multis revelationibus refert, et hanc ipsam alii personæ attribuit. De semetipso loqui timeat humilis; Dei donum silentio tegat, etiam loquens, et ea proferre coactus.

NOVI NOMINEM IN CHRISTO, id est, christianum, Christo unicum, incorporatum.

ANTE ANNOS 14... RAPTUREM. Ad raptum enim hoc omnes referunt.

Qui per tot annos siluit; procul dubio usque ad finem vite siluisset, nisi inevitabili necessitate ad loquendum cogeretur, ne scilicet seducti perirent Corinthiâ. Si autem tantâ gratiâ à quatuordecim jam annis à Deo donatus est; quot aliis abhinc fuit cumulatus, post tot et tanta pro Christo et facta et tolerata? D. Thomas putat id contigisse in ipsâ divi Pauli conversione; seu in triduo illo, quo fuit neque videns, neque manducans. Sed re accuratè examinata, Baronius et alii post eum recentiores, putant id evenisse anno à Pauli conversione circiter octavo, cum missus fuit Antiochiam cum Barnabâ, Evangelium gentibus predicaturus; ut est in Act. 15; Baron., an. 44 et 58. Vide Estium.

SIVE IN CORPORE NESCIO... An id ei evenerit in corpore, id est, corpore etiam translato: an EXTRA CORPUS; id est, in animâ solâ, sine ullo corporis motu, nescio. Ita antiquiores perique, imò et multi recentiores. Vel cum plerisque recentioribus: An illius hominis anima tunc à corpore separata fuerit, an non, nescio, quia anima in Deum raptâ ad hoc non attendit; sed tota fuit intenta iis que spectanda offerrebantur.

DEUS SCR. NON JURAT HIC, UT SUPRA V. 32; sed hujus rei, quam ipse nescit, Deo omnisio cognitionem committit.

RAPTUREM HUIUSMODI... Nescio, inquam, quomodo raptus sit ille homo: sed scio quod raptus est usque AD TERTIUM, id est, supremum CÆLUM, seu empyreum.

Triplex in Scripturis agnoscitur cælum. Aereum, seu nubiferum, in quo nubes et volucres cæli. Sidereum, seu astriferum, in quo stellæ et planetae, eorumque orbis, si qui sint. Empyreum, seu angeliferum, in quo angeli, et omnes beati. In hoc raptus est divus Paulus, sed quomodo?

Quomodo divus Paulus in cælum raptus.

D. Chrysostomus, Ambrsius, hæc divi Pauli verba: *sive in corpore, sive extra corpus*... sic intelligunt, ut

cum ejus conversio in annum Domini 36 incidit. Constat enim scriptam fuisse hæc Epistolam anno Domini 58, Neronis autem 2, à quo si retrorsum computes annos 14, ut ipsemet hic ait, incidet in annum Christi 44. Non ergo hic raptus contigit anno quo conversus fuit, sed quo prædicandi in gentibus Evangelii munus cum Barnabâ accepit, secundum ea que Actuum 15 scribuntur.

Sive in corpore, nescio, sive extra corpus, nescio. Licet Apostolus asserat se hæc de re nihil certò scire, probabiliter tamen D. Thom., 2-2, q. 178, art. 5, et alii, opinantur Pauli animam quasi formam mansisse unitam corpori; aliqui enim Paulus mortuus fuisset, et mox resurrexisset; Deum autem non decet, ut cum homines in extasim rapti, eos occidat: imò sic non fuisset hic raptus et extasis, sed occisio et mors,

illis divus Paulus dubitare videatur, an verè et realiter cum corpore et animâ simul raptus fuerit in cælum; an verò sola anima sua, corpore in terris relicto, sic raptâ fuerit. Inter recentiores, Grotius eodem modo hæc eadem verba intelligit. Dicit Paulus nescire se utro modo ei, de quo agit, il evenerit; *èv évγενετο*, id est, corpore translato; *extra corpus*, id est, in animâ, sine ullo corporis motione. Fromondus ait, posse defendi divi Chrysostomi sententiam, quòd anima ejus cum, vel sine corpore raptâ fuerit motu locali usque in cælum; ne videretur Paulus inferior aliis apostolis, etc. Imò Cornelius à Lapide censet, et probat ut probabilius, quòd D. Paulus verè et realiter motu locali, cum corpore et animâ raptus fuerit in cælum Empyreum. Videri potest hic quomodo probet. Pater Georgius Ambianus sentit etiam Paulum totum et integrum, animâ et corpore raptum esse usque ad tertium cælum, parte tertiâ de conditione raptus. Communior tamen est recentiorum opinio, quòd divi Pauli raptus fuerit intellectualis, seu extasis fuerit; non verò raptus physicus, seu corporis, seu animæ. Sed dubitatur ab illis, an in illâ extasi, seu raptu intellectuali, anima D. Pauli fuerit à corpore separata, an verò corpori remanserit unita. De quâ dubitatione nihil, inquit, certò statui potest; cum nec ipse divus Paulus quidquam hæc de re certum habuerit. Communiter tamen post divum Thomam creditur quòd anima D. Pauli corpori remanserit unita; non verò fuerit ab eo realiter separata; tunc enim non fuisset raptus, aut extasis, sed mors et occisio: mors enim est anima à corpore separatio.

In corpore ergo mansit anima Pauli, sed à sensibus alienata, et independentè à phantasmatibus videns, ac intelligens ea que divinitus ei revelabantur. In quâ opinione raptus fuit homo ille, raptus scilicet intellectuali, seu, extasi, id est, ejus anima à sensibus alienata, divinitus elevata est ad cognitionem supernaturalem sublimium Dei mysteriorum, independentè à phantasmatibus, eo modo quo angeli et anime beate in Empyreo. Sicut corpus grave rapti dicitur, ait Fromondus, cum sursum elevatur extra locum naturalem, ita anima, quando extra phantasmata, à quibus naturalis ejus cognitio dependet, elevatur, ut modo angelico intelligat independentè à phantasmatibus.

De hæc utraq; versis secundi intellectioe et ex multaque hic intervenissent miracula, que frustra multiplicamus, cum sine illi suavis et desiderabilis manens in corpore rapti poterit, uti alii sancti rapti sunt.

Deus scit, quemadmodum solennis de rebus incognitis et occultis ad aliqui incertis, dicere, Deus novit an ita sit.

Raptum huiusmodi usque ad tertium cælum. Raptus, ait D. Thom., est ab eo quod est secundum naturam, in id quod est supra naturam; ex vi superioris nature elevatio. In raptu alienatur et absrahitur anima à sensibus et phantasmatibus, et sic ab iis abstractus fuit Paulus. Cælum primum est aerium, secundum sidereum, tertium cælum est quod theologî empyreum vocant, sedes beatorum, de quo dicitur: *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris*, Math. 18. Hæc

placatione quia sentiendam?

Quid sentiendum.

1° Quòd ultima sit sufficiens et bona; 2° quòd prima videatur magis ad litteram; sensus enim horum verborum obvis hic est: Scio hominem qui in tertium usque cœlum raptus, seu abreptus est, hoc enim significat ἁρπαγε, non verò raptus in extasim, seu τρεῖς, sed nescio an mente et animâ solum raptus sit, an verò mente simul cum corpore.

Non dubitat Paulus an mente saltem et animâ raptus fuerit, hoc enim ad minimum asseruit dicens: Scio hominem raptum..., sed dubitat an animâ simul cum corpore raptus fuerit.

Sed circa hoc dubium quid dicendum? Nihil certò: quid saltem probabilius concipiendum? Non videtur probabile quòd anima D. Pauli, corpore relicto, fuerit in cœlum raptâ, quia tunc Paulus verè fuisset mortuus, et postmodum à mortuis suscitatus. Probabilius ergo videtur quòd D. Paulus animâ et corpore, seu totus fuerit raptus. Tum quia hoc æquè possibile et facile Deo, tum quia hoc D. Paulo conveniens, ne reliquis apostolis videretur inferior, ait D. Chrysostomus. Nam quia illi cum Christo consuetudinem habuerant, ideò eò, ut gloriam ipsi conciliaret, in paradiso raptus, Chrysostomus. Sicut Petrus in monte Thabor vidit gloriam Christi, ita Paulus in tertio cœlo. Sicut Moyses, populum Israeliticum docturus, cum Deo in monte conversatus; sic et conveniebat ut Paulus, omnes gentes docturus, à Christo doceretur in cœlo, et è cœlo prodiret nationum doctor.

Sed plus quam satis de re, quam Deus voluit nobis incertam, et quam nec ipse Paulus certò cognovit.

VERS. 3. — ET SCIO HUIUSMODI HOMINEM... Vide jam dicta v. 2.

VERS. 4. — QUONIAM RAPTUS EST IN PARADISEM... Multi antiqui, Ambrosius, S. Anselmus, Theophylactus, volunt quòd hic sit alius raptus, à primo distinctus: fuit enim, inquit, primò raptus à terrâ in tertium cœlum, deinde à tertio cœlo in paradiso. Sed multò probabilius est quòd sit idem raptus, qui sub paradisi nomine hic exprimitur, ut ejus significatio est tertium cœlum, ad quod raptus se dicit Paulus. Ibi reverà audit arcana, ut scilicet orbis jam doctor futurus è cœlo prodire videretur, ibique visa et audita, quæ volebat Deus illum hominibus communicare, enarraret, celestemque sapientiam quasi è cœlo hominibus offerret.

VERS. 5. — Et scio huiusmodi hominem, etc.; humiliter scire se negans quod nescit; ut fidem mereatur in eo quod scire se affirmat.

VERS. 6. — Quoniam raptus est in paradiso. De celesti paradiso Paulus loquitur, id est, de loco beatorum, ut proinde paradisi à tertio cœlo non videntur esse diversus: in cœlo empyreo vastissimo separatus est paradisi, id est, locus beatorum, quasi pars cœli nobilior et eminentior: utque innotet se non tantum intellecta raptus altissima vidisse mysteria, sed et voluntate ineffabilem inde voluptatem hausisse. Unde hic tertium cœlum vocatur paradisi.

Et audit arcana verba, quæ non licet homini loqui, ineffabilia vel non dicenda. Hoc enim dici solet ineffabile quòd homini non est possibile eloqui, seu verbis

tur amenitas; seu ut denotetur quòd in illo raptu, non tantum intellectus fuit clarâ sublimitate mysterio veritate illustratus, sed et cor fuit mirâ voluptatis dulcedine perfusum. Tertium ergo cœlum denotat altitudinem et perfectionem cognitionis: paradisi verò divinam cordis voluptatem.

ET AUDIIT, audita spirituali, id est, intellectui; et enim intellectus est animæ visus et auditus. Dixit autem auditivi, potius quam vidit, quia de arcana fuit instructus ab alio, instructo autem fit per auditum, ait D. Thomas.

ARCANA VERBA. GRÆC., ineffabilia verba, id est, res inexplicabiles.

QUÆ NON LICET..., quæ non possunt ab homine explicari, quia rei magnitudo superat omnem eloqui facultatem.

AN D. PAULUS DIVINAM VIDERIT ESSENTIAM? Affirmat D. Augustinus, lib. 12, cap. 28 de Genes., et refertur à Fromondo. Affirmat et D. Chrysostomus, D. Thomas, D. Anselmus. Negant tamen plerique recentiores. Vide Estium.

VERS. 5. — PRO HUIUSMODI, scilicet homine, id est, pro tali homine, sic à Deo in cœlum raptus, GLORIABOR, id est, possem gloriari.

PRO ME AUTEM NON GLORIABOR NISI IN INFIRMITATIBUS, et passionibus meis, quæ me vilem reddunt, et hominibus contemptibilem.

Pergit de illo homine loqui, quasi de alio à se. Reverà homo Dei donis cumulatus, à Christo doceretur in se considerato, et ut infirmitatibus circumdato. Itaque ergo duo in se distinguens Apostolus, ait: Possem de tali homine, Dei gratiis cumulo, gloriari, in Domino scilicet, seu Dominum ob sua dona laudando, omnemque ei gloriam referendo. At malo ad meas attendere infirmitates, et de eis gloriari, in quo minus est periculi, quia, ut ait Ambrosius, id non videtur gloriosum, sed flebile. Homini christiano nihil tam periculosum quam cordis elatio. Id patet ex v. 7. Hinc homini christiano prestat ad suas infirmitates attendere, quam ad suas excellentias; humiliari, dolere, flere prestat hic, quam gloriari, gaudere, ridere. Beati qui lugent, etc. Væ vobis qui videtis.

explicare. Augustinus, Beda, Anselmus, et Thomas in suis Commentariis existimant Paulum in hoc raptu divinam essentiam vidisse, quomodo videtur à beatis; eo solum discrimine, quòd Paulo contingeret duntaxat in transitu videre, quòd beati vident permanentem.

Audire verba; nullâ parte videtur accommoda per quam significetur visio Dei per essentiam. Proprie enim audire etiam animæ separate, non significat clarè rem intèreri, sed Dei, angeli, aut hominis locutionem excipere; alioqui enim clarè dixisset: Vidi ineffabilia, vidi Deum; quia de Deo dicit: Quem nemo unquam vidit. 1. Timoth. 6; quia si Deum vidit, vidit et statum suum, an in corpore esset, necne; quod tamen hic negat. Ambrosius et Gregorius nominatim ad disertè à Paulo removet essentiam divinæ visionem. Ceterum plurimi, ac penè omnes, universè negant quemquam hominem in hac mortali vitâ Deum vidisse aut videre posse eâ visione quæ beatis servatur in futurum.

VERS. 5. — Pro huiusmodi, pro tali scilicet homine à Deo raptus, gloriabor, etc., calamitatis,

VERS. 6. — NAM ET SI VOLVERO... Non gloriabor, inquam, nisi in infirmitatibus meis. Quamquam si volvero in divinis revelationibus, et aliis Dei donis gloriari, NON ERO INSIPENS, siquidem veritatem dicam, eas referendo, ex aliunde necessitate compulsus, et ad vestram utilitatem. Hæc supponuntur ex prædictis.

PARCO AUTEM... Sed abstinco ab ampliori talium donorum manifestatione, nec plura dicam de meis revelationibus, aut aliis gratiis mihi divinitus collatis.

NE QUIS ME EXISTIMET... Vide paraphrasim. Id est, ne quis me putet angelum aut Deum, ut Lystrenses, Act. 14, 10; et Mellenses, Act. ultimo.

Nam si tanos maclare voluerunt propter miracula, quid non fecissent si etiam revelationes manifestasset, ait Theophylactus? Paulus, verus humilitatis amator, timet ne nimis ab hominibus æstimetur, ideò suas legit et tacet prerogativas. Plerique hominum, vanitatis dilectores, cupiunt plus quam deest æstimari, ideòque sibi fingunt, et aliis mentiuntur excellentias, quas non habent. Paulum venerare et imitare. Dei dona per 14 annos siluit; loqui coactus, pauca tantum referit, obscurâ, quantum potest, oratione, vixque locutus est et unum è multis perspicendum permisit, statim ad humiliationis argumentum confugit: Et me magnitudo...

Dei dona sile; locutus vix loquere; locutus, ad tuum nihilum recurre.

VERS. 7. — ET NE MAGNITUDO... GRÆC.: Et excellentiâ revelationum ut ne efferrar. SYR.: Et ne efferrar excellentiâ revelationum. Et ne excellentiâ revelationum, quarum unam tantum è multis enarravi, in superbiâ me extollat. Ne vanè gloriosus sim; homo enim et ipse erat, ait Theophylactus. Aperit manifestè quod de seipso locutus sit, cum dixit: Scio hominem, etc.

DATUS EST MIHI, à Deo scilicet permittente, seu qui, diabolo tentare semper parato, permisit ad meam humiliationem et salutem.

STIMULUS. GRÆC., ἄλοφος, quod propriè palam peracutum significat, ait Erasmus et post eum Estius, et quod noster interpretes vocavit stimulum, quia repetitis quasi icibus, ut stimulus bovis, carnem stimulat; ait Fromondus. Juxta Grotium ἄλοφος est spina.

CARNIS MEÆ. GRÆC., carni meæ, seu in carne meâ.

ANGELUS SATANÆ, id est, nuntius, minister diaboli, passionibus. Infirmitas ponitur pro dolore.

VERS. 6. — Nam, et si volvero gloriari, non ero insipiens. Nam etsi de meipso volvero gloriari in his quæ gloriosa videntur hominibus, ut sunt visiones et revelationes, reverà non ero insipiens, licet aliquo modo futurus similis insipientibus.

Veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid erudit ex me; ne quis propter illa plus mihi tribuat, ac meum sermo quem audii, me esse declarat.

Et ne magnitudo revelationum extollat me. Hinc patet Paulum quasi celestem orbis doctorem multas et magnas habuisse revelationes, iisque quasi assuetum et innotuitum fuisse. Illarum nonnullas describit Lucas: Prima, quæ conversus est Paulus, Act. 9; secunda, quæ vo-

lens quo, velut ministro, diabolus utitur, ut ne ad peccatum excitet.

QUI ME COLAPHIZET, colaphis cædat, seu ignominia et pudore me afficiat. Græcus textus addit, ut ne efferrar, id est, ut hæc ignominia suffulset, humiliter, et non efferrar.

Duo videntur hic certa et clara. Primum, quòd ad humiliationem D. Pauli, à Deo permessa sit quædam in eum dæmonis vexatio; secundum, quòd hæc vexatio in ejus carne, velut stimulus, seu aculeus, seu spina erax infixa.

Sed quis fuit ille stimulus?

An quedam corporis aegritudo, sive acutus auriculæ, vel capitis dolor? Ita P. Georgius Ambianus (Crotius); sive iliacus, viscerum morbus, apud D. Thomam; sive stomachi infirmitas, sive alius aliquis morbus D. Paulo, sicut S. Jobo, immisus à dæmone; ita aliqui apud Cornelium à Lapide. An dæmon aliquis Paulum pugnis et verberibus cædens, sicut D. Antonium, et alios talibus impetivit aliquando? apud eundem Cornelium; an persecutorum, seu adversariorum à Satanâ excitatorum insectatio continua? ut volunt Patres Græci, D. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus; inter Latinos Ambrosius, Erasmus; an motus concupiscentiæ in carne D. Pauli à dæmone excitati? ut volunt plerique recentiores. Res est dubia et obscura, de qua nihil ut certum statui potest; sed aliquid tantum, ut probabilius, ex atenta textus et circumstantiarum consideratione, colligo.

Itaque tentum legens et relegens, attendo primò quòd rem hanc, quasi pudendam, metaphoricè tantum, non proprio nomine designat, stimulus; secundò, quòd in carne sit, stimulus carnis, et carnis; tertio, quòd angelus, seu minister Satanæ. Quarto, attendo ad huius rei effectum: ut colaphizet, qui ruboris plus causat, quam doloris. Quintò, attendo ad finem intentum à Deo: ne efferrar. Sextò, ad instantem Pauli orationem: ut ab eâ molestiâ liberaretur. Denique recordor aliorum D. Pauli textuum huic conformium, præsertim Rom. 7.

Conjectura probabilior.

Et ex his omnibus simul collectis conjicio, ut probabilius, quòd ille stimulus carnis, etc., fuerit motus concupiscentiæ, in carne, et à carne quidem Pauli, sed à dæmone magis excitatè et accessu, quatenus diabolus D. Pauli phantasie turpia objiciens, interim catus est in Macedoniam, Act. 16; tertia, quæ Corinthi contra Judæos jussus est constanter evangelizare, Act. 18; quarta, quæ didicit se cum suis naufragium evasurum, Act. 27; unde S. Augustinus, illud psal. 67: Ibi (scilicet inter apostolos) Benjamin in mentis excessu, de Paulo intelligit qui fuit ex tribu Benjamin. Itaque hic locus ostendit Apostolum non ita fuisse confirmatum in virtute, quin adhuc extolli posset in superbiâ.

Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me colaphizet. Datus est, non à diabolo, sed à Deo; non quòd Deus tentationis sit auctor, sed quia diabolo tentare Paulum parato, id permisit, idque tantum in specie et materia libidinis. ad eum humiliandum. Ita Augustinus, de Nat. et Grat., 27. Accipit Apostolus stimulum carnis, à quo colaphizaretur.

sanguinem et humores excitabat ad turpia representata. Hoc autem ut probabilis conjicio, quia talibus concupiscentiis motibus, in carne Pauli à dæmone excitatis, melius quam cuiquam alii ex supradictis, conveniunt omnes textus notatæ circumstantiæ. Primò, hoc pudendum, nec nisi metaphoricè nominandum, quod nulli alii convenit, potuisset enim omnia alia honestè nominare; secundò, hoc in carne, quod persecutori non convenit. Hoc verè stimulus, carnem quasi repetitis ictibus stimulans et excitans. Hoc unum ex telis igneis nequissimi spiritus, de quibus Ephes. 6, 16. Tertiò, hoc angelus, seu minister Satane, per quem ad peccatum impellit, quod de morbis dici non potest;

Quartò, hoc colaphizat, seu plus pudoris causat, quam doloris, quod etiam nulli alii convenit;

Quintò, hoc summè humiliat animam coram Deo, juxta finem intantum; quod non ita præstant omnia alia. Non persecutio, quia pro Deo pati, gloriosum. Non ægritudo, quæ corpus cruciat, non animum. At concupiscentia in carne sancti excitata, vera et intima est cordis illius coram Deo annihilatio; peccatum in corde suo sentit, et ignorat an de facto non consentiat: hinc timor, humiliatio coram Deo, annihilatio: ne fortè reprobis efficiat. Sextò, ab hac molestia ut liberetur, convenit, imò docuit Christus nos orare: et ne nos inducas in tentationem.

Non ita de aliis, maxime de persecutionibus, quas Paulus sciebat apostolo Christi inevitabiles, sibi et aliis omnibus apostolis communes, sibi et aliis gloriosas. Non conveniebat ergo ut tam instanter oraret ab eis liberari, sed ut patientiam et fortitudinem peteret. Denique patet ex aliis textibus quòd talia passus sit Paulus, Rom. 7, 25, ubi luget et gemit ob concupiscentiam legi Dei in se repugnantem, et ibidem agnoscit quòd solè Dei gratia per Jesum Christum sit ab eà liberandus, quòd Christi Domini responso conforme: *sufficit tibi gratia mea.*

Nec est quòd quis cum Erasmo dicat hoc tanto viro et senè indignum. Resp. enim primò quòd quò magis indignum et humilians, eò magis intento fini conveniens. Secundò, non ita senex erat, sed circiter quinquagenarius: quot autem sancti, multò seniores, de concupiscentia carnis conquesti sunt. Audiatur D. Gregorius Nazianzenus, epist. 96. Tertiò quòd voluptas est vite nostre contemporanea, ut ait Aristoteles; quartò, à dæmone erat excitata. Paulus ergo, totius terrarum orbis doctor, Paulus in tertium usque cælum raptus, ne ob revelationes efferatur animo, à dæmone vexatur in carne per vivam turpium representationem in phantasiam et per humorum commotio-

Quis nostrum hoc dicere audeat, nisi ille confiteri non erubesceret? Ita Augustinus in psal. 58, Hieronymus, Solvianus, Haymo, Theoph., Beda, S. Thom., Lyran., et alii; videturque communis fidelium sensus, qui hinc libidinis tentationem *stimulum carnis* vocant. Hanc expositionem probat Bellarminus, lib. de Monachis, cap. 30. Apostolus dicit stimulum carnis sibi datum ad humilitatis custodiam. *Ut me colaphizet, id est, ignominia afficiat, vilemque reddat et*

nem et excitationem ad turpia representata.

Observatio moralis.

Sed, ó bone Deus, quale hinc spectaculum! mens Pauli in cælum rapta, caro Pauli in cænum devoluta! Quale monstrum! Miram sanè et stupendam talium et ita oppositorum conjunctionem. Sed quò mirabilis, quòd Paulus in cæno, quia in cælo, idèo Paulus quasi peccator et reprobus in infernali luto infixus, quia quasi angelus in paradiso, et ne fiat reprobus. *Ne malignitudo revelationum...*, id est, ne fiam quasi diabolus et Lucifer. O miram artem, quæ Deus sanctos suos conservat, et amplificat! Mirabilis sanè Deus in sanctis suis. Mirabiliter illos cruciat, humiliat, ut in sanctitate conservet.

Sed hinc disce quantum malum sit elatio cordis, quæ tali remedio curatur et in tanto apostolo. Hinc disce quantum illam debeas timere, quantà curà vitare, idèo frequenter ad tuas infirmitates attendere, et in eis humiliari. Hic monitor Paulo datus est ad premandam superbiam, ut in curru triumphali triumphanti datur monitor suggerens: *Hominem te esse memento, D. Hieronymus, epist. 25, ad Pal.*

VERS. 8. — PROPTER QUOD... Græc. et Syr., *super hoc*, id est, super hanc molestiam, seu quia res hæc erat mihi valde molesta. *Tea*, id est, *sepe*, ait Chrysostomus; vel *ter* tantum, quia tertià vice orans, accepti à Domino responsum.

UT DISCEDERET A ME, scilicet ille Satane angelus, qui me sic vexabat; erat ergo aliquid extrinsecus assistens, non aliquid internum, ut morbus.

VERS. 9. — ET DIXIT MIHI, scilicet interitis. Ecce obiter alteram revelationem D. Paulo factam à Domino.

SUFFICIT TIBI... Necessè non est, nec expedit tibi ut à te discodas, quia sufficit tibi gratie mee auxilium, actuale scilicet, ad ei resistendum, imò et ad vincendum omnem, etiam cum profecto, tentationem.

Ter Dominum deprecatus est, et non impetravit; non quasi despectus fuerit, sed quia inscius contra se petebat ut cessarent ab eo tentationes per quas profectio fiebat, Ambrosius. Fuit ergo auditus, et non auditus; auditus quoad sanitatem, non auditus quoad voluntatem: vel fuit auditus secundum id quod implicitè volebat, non auditus secundum id quod explicitè volebat, nesciens sibi non expedire. Ita sepe justi non audiuntur et audiuntur; non audiuntur ad votum, audiuntur ad profectum. Bonus Dominus, qui sepe non tribuit quod volumus ut tribuat quòd mallems, D. Hieronymus citatus à D. Thom. Sic æger uritur, secat, clamat, nec audit medicus ad ejus voluntatem, sed audit ad sanitatem. D. Augustinus à Fromondo citatus.

contemplabilem. Maxime enim ad ignominiam et pudorem hominis pertinet, pati in carne sua turpes ac bestiales motus libidinis.

Ut inhabitet in me virtus Christi, ut fixam in me sedem habeat, magisque in dies super me confirmetur potentia Christi: quia nimis potens sum in convulsio gloriandæ superandas omnes infirmitates. Ex infirmitate gloriatur, non in fortitudine sua, sed in infirmitate, quam fugiendo vincitur.

NAM VIRTUS... Græc., *potentia mea, virtus mea*, potentia, quò hominem infirmum corroboret, IN INFIRMITATE PERFICITUR, id est, plenius et perfectius sese exercet et illustrior apparet. Quò major est hominis infirmitas et ad malum pronitas, et tentatio fortior, eò majus ei suggeritur auxilium et illustrior obtingit victoria.

Duo hic notanda. Primò, quòd virtus hic non opponitur vitio, sed infirmitati, estque virtus, seu potentia Christi hic loquentis, non virtus Pauli, aut nostra, virtus non æræ. Secundum, quòd hæc Christi virtus, seu potentia perficitur in infirmitate. Primò, quia magis illustratur; secundò, perficitur in infirmitate occasionaliter et quasi per antiperistasim contrarii, ait Fromondus, quia homo tentatus ad malum, ne succumbat, acrius vires exercit, in Deum se projicit, et novam gratiam impetrat, quæ Christi virtus in ipso perficitur, ita Fromondus.

Itaque in tentatione infirmitatem tuam agnosce, humiliata animam tuam coram Deo, ad ejus auxilium recurre; tunc virtutem accipies, cum infirmitatem agnosces.

LIBENTER. Græc., *libentissimè*. Ambrosius, *libentissimè*. Libentissimè igitur gloriabor. Græc., *magis gloriabor*, id est, quia Christi virtus in infirmitate perficitur, siquæ mihi prodest quòd nocere putabam: *Hinc libentissimè magis gloriabor*, vel *gloriabor* potius in infirmitatibus meis quibuscumque, sive sint à natura, sive Deo permittente sint ab extrinsecò, quam in revelationibus, aliisque rebus in se gloriosis.

UT INHABET. Syr. *Ut obtegit me virtus Christi*, ut Christi potentia plenius et perfectius inhabitet, seu fixam et stabilem in me sedem habeat.

VERS. 10. — PROPTER QUOD... id est, propter has insignes infirmitatis utilitates, seu quia per illas perficitur virtus Christi, et quia per et propter illas inhabitat, immoratur magisque confirmatur Christi virtus in homine infirmo. Propterea non patienter tantum tolero, sed et mihi complaceo et condecoror in infirmi-

VERS. 9. — *Et dixit mihi Dominus, sufficit tibi gratia mea; ut in te, licet debilis, in me tamen sis fortis ad hanc tentationem superandam.* Hinc patet Paulum non fuisse in sua peccata exaudium, nec hæc stimulo liberatum.

Non virtus in infirmitate perficitur. Non expedit tibi stimulum illum carnis à te auferri, quia potentia gratie mee maxime declaratur in infirmitate, dum per eam fit ut tentatio carnis superetur à te, aut ne nocere toleretur, et per hoc magis illustrem fortitudo te reddat. *Virtus*, Græcè est, *potentia*, fortitudo mea, quam scilicet ego Deus tibi, à Paulo, aliisque sanctis communico et indo. Hæc in infirmitate perficitur, quia quò major est infirmitas, id est, carnis tentatio, eò major à Christo fortitudo contra eam suggeritur.

Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis; id est, magis ac potius quam in ullà re quæ videat exulcerare.

Ut inhabitet in me virtus Christi, ut fixam in me sedem habeat, magisque in dies super me confirmetur potentia Christi: quia nimis potens sum in convulsio gloriandæ superandas omnes infirmitates. Ex infirmitate gloriatur, non in fortitudine sua, sed in infirmitate, ut sic provocet in se virtutem ac fortitudinem Christi.

tibus, in ignominia, in oppressionibus, in persecutionibus, in carceribus pro Christo. Etiam stimulum carnis intellige hic comprehensum.

CEM ENIM INFIRMUM, id est, has infirmitates pro Christo patior.

TUNC POTENS SUM, Christi virtute, quæ in me inhabitat, perficitur et augetur, et me potentem reddit et omnibus infirmitatibus et tentationibus superiorem.

Sed gloriari licet aut complacere sibi in tentationibus carnis? Non licet in se consideratis, quatenus ad malum excitant, sed licet quatenus afflictiones sunt à Deo permissæ, et quatenus in iis et per eas perficitur virtus Christi, seu ratione boni, quod ex ei nascitur. *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vite*, Jac. 1, 12.

VERS. 11. — FACTUS SUM INSPIENS... Græc. *addit glorians*. Syr., *in gloria mea*. Absolutè à suis laudibus oratione, sese rursus excusat aliquamque rejicit in Corinthios. *Factus sum quasi insipiens, me ipsum laudando* Deique dona mihi concessa reverendo, *secundò id vos me cogistis, ego enim à vobis debui*. Probat quæ coegerunt: cum enim vos, filii mei, me patrem et apostolum vestrum, quem nostis, et de quo nemo melius quam vos sciet testimonium dare: cum, inquam, dehissetis me commendare et contra obtrectatores meos vindicare, et contra alumnatores auditis, ipsis creditis, de me malè seque sistis, et pseudo-apostolos mihi apostolo vestro preterulistis, siquæ me invitum ad laudes meas cogistis, non mei causæ, sed salutis vestre gratiæ, ne me Christi ministro neglecto falsos doctores Satane ministros secuti periretis.

NIL ENIM MINUS FUL... Probat quòd ipsum debebant commendare.

Quia quamvis ex me nihil sim, tamen in eo quòd spectat ad apostolicum munus et donum ei connexa, non fui minor iis qui sunt supra nomina apostolorum, id est, apostolorum præcipui. Syr., *admodum præstati-*

Hinc per infirmitatem significat omnem passionem, tribulationem, tentationem, humiliationem.

VERS. 10. — *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus; propter quod, id est, propter insignem earum utilitatem quam dixi: non tanquam per se expetendum, sed quatenus per illas in me perficitur actus inhabitat virtus Christi.*

In contemptibus, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo, scilicet illis ac toleratis. *Cem enim infirmum, cum alligor, eaque quæ jam dixi patior, tunc potens sum, non mea, sed Christi virtute, quæ me facit omnibus illis superiorem.*

VERS. 11. — *Factus sum insipiens; gloriando ac me ipsum laudando factus sum quasi insipiens.* *Vos me cogistis, ad hanc laudem, ad scilicet per illam opinionem et corollam meam apud vos recipere.*

Ego enim à vobis debui commendari, nam vestram gloriam erat, me doctorem et apostolum vestrum commendare, meamque dignitatem adversus obtrectatores meos.

Nihil enim minus fui ab iis qui sunt supra modum apostoli; id est, apostolorum primi atque præcipui. Nihil inferior fui in apostolatu, scilicet apostolicis laboribus, gratis, passionibus.

tes apostoli. Non fui in actione minor quam Petrus, Joannes, Jacobus; ita Anselmus Ambrosium secutus. Pseudo-apostoli Paulum deprimebant quasi apostolus longe inferiorem; hinc ait: Non fui minor, etc.

VERS. 12. — SIGNA TAMEN... Græc., *signa quidem apostoli*. Syr.: *Signa apostolorum editi inter vos*. Signa siquidem, seu miracula inter vos vobisque spectantibus editi, per que meus à vobis apostolatus evidenter agnosceretur.

IN OMNI PATIENTIA, id est, cum omnimoda patientiâ. Hoc uno verbo omni, comprehendit omnes, quas passus est passiones et persecutiones apud eos.

IN SIGNIS, ET PRODIGIS, ET VIRTUTIBUS, id est, per omnia miraculorum genera, majora, minora, communia. Primus character apostoli est omnimoda patientiâ; secundus est miracula humiliter patrare.

VER. 13. — QUID EST ENIM... Rursus probat et quod em commendare debuerint et quod aliis apostolis non sit inferior, eosque ideo interpellat. *Quid est, sive in doctrinâ, sive in miraculis, quod minus audivistis?* An minora per me dona recepistis quam ceteræ ecclesiæ per alios apostolos? quia in re fuistis alii ecclesiis inferiores.

P.R. C. CETERIS ECCLESIIIS, sive ab aliis apostolis, sive à me fundatis.

SENSUS EST QUID IPSE NON GRAVAVI? Græc., *non oboror vobis*.: Syr. Nisi in hoc quod non fuerim vobis oneri. Vide cap. 11, v. 9. Nisi quod gratis evangelizavi vobis, nihil à vobis accepi. *Ceteras ecclesias expoliavi vobis serviens*, cap. 11, v. 8.

DENOTE MIHI... Si sit injuria, hæc mihi condonate. Ironia valde pungens. Utinam multi possent eâ uti, et in hoc unice peccent quod gratis evangelizent et Ecclesiis suis sumptibus serviant!

VERS. 14. — ECCE TERTIO HOC. Græc., *non est hoc*. Syr.: *Ecce jam tertio paratus sum venire, etc.* Dicit quod tertio paratus sit, etc., non dicit quod tertio ierit; hinc controversia an de facto ierit tertio.

Ratio controversiæ, hic et cap. 15, v. 1, dicit: *Ecce tertio, etc.* Tamen Lucius duos tantum Pauli adventus Corinthum scribit. Primus Act. 18, v. 1; secundum Act. 20, v. 2, implicite tantum exprimit, de tertio nullibi. Afirmat Baronius quem sequitur Fro-

tanetsi nihil sum, ex me; quod enim sim apostolus, non memi est, sed gratis Christi. Ita Anselmus.

VERS. 12. — Signa tamen apostolatus mei facta sunt super vos, etc. Nota hic genium apostolatus signum esse: Primò, patientiam in sui contemptu, impetrate, persecutiõibus, plagis, periculis; ita Anselm.; secundò esse miracula. Hæc enim vocat signa veræ fidei, cælestis et divinæ doctrinæ, sive signa Dei supra naturam omnipotentem operantis. Eadem vocat *predicia*, id est, portentosa, agenda, et portentosa facta. Denique eadem nuncupat *virtutes*, Græcè *potentia*, fortitudines, id est, potentia gestu, omnipotentia opera, que Deus solus potenter operatus esse per me.

VERS. 13. — Quid est enim quod minus habuistis ceteris ecclesiis (à me et apostolis fundatis), nisi quod ego ipse non gravavi vos? Ut à vobis alerem; sed ipse nocte vigilans et laborans victum mihi comparavi. Unde ironice subdit: *Denote mihi hæc injuriam*. Neque enim injuria erat, que condonaretur; sed beneficium, quod agnosceretur.

mondus et alii multi. Baron., an. 58. Negat D. Thomas quem sequitur Estius et alii, etc.

NON ERO GRAVIS... Ne putent quod saltem aliquando sit ab eis quid accepturus, affirmat quod in suo perseveravit instituto et nihil recipiet in futuro, sicut nec recipit.

NON ENIM QUERO QUÆ VESTRA... Ne ledat eos tum ironia versùs præcedentis, tum id quod hic assertit, quod ab eis nihil recipiet, hinc rationes offert affectu plenas. Non recipiam à vobis, Primò, quia in meo ministerio non mea temporalia quæ commoda, vestrasque propterea pecunias desidero, sed animarum vestrarum salutem æternam. Vos quæro, vos omnibus temporalibus antepono.

Dictum Apostolo dignum. Non vestra, sed vos quæro. *Da mihi animas*, Genes. 14, 21. Apostolus sit animarum venator.

Nec enim debent filii parentibus... Secundò, quia juxta naturam institutum, parentes debent filiis thesauros ponere, non filii parentibus. Qui dat esse, debet et necessaria ad vitæ conservationem dare, hinc filii sunt parentum heredes. Hoc quidem in carnalibus verum, non in spiritualibus; patres enim spirituales jus habent accipiendi vitæ necessaria à filiis spiritualibus; non enim magnum est ut spiritualia tradentes, accipiant carnalia, 1 Cor. 29, v. 11. Sed hic patet ingens D. Pauli animus et cor ejus verè paternum in Corinthios; cum jure possit ab eis accipere, è contra vult eis dare. Primò, se patrem eorum significat; secundò, ut pater, vult filiis suis spiritualibus dare, non ab eis accipere.

VERS. 15. — EGO AUTEM LIBENTISSIMÈ... Apertissime hic eis suum cor aperit sumque declarat affectum. Parentes filiis suis thesauros reponunt, ego autem, tanquam pater vester libentissimè, non tantum omnia mea in usus vestros impendam, sed et super impendam ipse... id est, sed et super omnem facultatem meas, etiam memetipsum, sanguinem et vitam meam expendam pro vestra salute.

LICET PLES. Græc., *abundantius*. Syr., *uberius* vos diligens minus diligit a vobis. Eorum provocat affectum in se patrem, qui genuit, qui educavit, qui lit tenere et ardenter eos diligit ut et pro illis mori sit

VERS. 14. — Ecce tertio hoc, tertia hæc vice, paratus sum venire ad vos, ut spiritualis vobis ministrum, idque sine vestro gravamine. Primum veni, cum vos eoverti; secundò, venire paratus, justa de causis distuli; tertio, paratus fui cum hæc scriberem, et respici post hæc epistolam veni ad vos. Ita S. Thom. et Lyranus.

Non enim quæro que vestra sunt, sed vos. Non quæro pecunias vestras, sed vos, id est, vestras salutem.

Nec enim debent filii parentibus thesauris, sed parentes filiis. Q. d.: In eo quod à vobis nihil accipio, patres imitor, quorum non est à filiis accipere, sed filiis dare; ita ego, pater vester, spiritualia vobis impendo, paratus nihil temporale recipere.

VERS. 15. — Ego autem libentissimè impendam mea vobis, et post omnia, libentissimè superimpendam, enim, meos spiritus, ac vitam insulam, exauriam et perfundam pro vobis. Ita Anselmus.

Licet vobis vos diligens, minus diligit; licet vos non

paratus. O cor verè paternum! Diligit ardentem, licet frigidè dilectum. O pastorem verè bonum, qui dat animam suam pro ovibus suis!

VERS. 16. — SED ESTO. Græc., *esto verò*. Syr.: *Et fortassis ego non fui vobis oneri, sed tanquam vir astutus dolo vos suffuratus sum*. Occurrit objectioni quam probabiliter faciebant adversarii. *Esto, concedo*, Paulus ipse nihil accipit, sed cum sit homo versutus, quod ipsemet non facit palam, dolo et arte, per interpositas personas, clanculum facit, per suos socios astute extorquendo.

VERS. 17. — NUMQUID PER ALIQUEM... Sed hoc quis audeat dicere? Quomodo poterit probare? *Numquid per aliquem eorum quos ad vos misi quidquam exegi?* Circumveni vos. Græc., *expilari*. Syr., *inhauri* in vos, id est, fraudari, que vestra sunt extorsi.

VERS. 18. — ROGAVI, seu hortatus sum Titum ut ad vos iret, et alium illi fratrem addidi in socium.

NUMQUID TITUS VOS CIRCUMVENIT? Num minimum quid à vobis extorsi? Nomen eodem animo et affectu Titus et ego apud vos conversati sumus?

NONNE ISDEM VESTIGIIS INSTITUMUS?

VERS. 19. — OLIM PUTAVIS. Græc., *rursus*, *malice*. Syr., num adhuc. Noster interpret legit *malice*. Juxta Græcos sensus est: Fortè rursus putatis quod hæc dicam excusationis causa, etc.; juxta nostram Vulgatam: Jampridem, jamdudum, ad antiquo putatis; Ambrosius: Olim de nobis dubitatis, arbitantes quod non simpliciter agimus vobiscum; Fromondus: Semper putatis; olim, inquit, significat non tantum præteritum, sed præsens et futurum; reverè Calepinus id

vestigium me tantum diligatis, quantum ego vos diligo. VERS. 16. — Sed esto ego vos non gravavi; sed cum esset astutus, dolo vos cepi, q. d.: Ipsi obtreclant mihi dicentes: Paulus per se quidem nihil in sumptum exiti admittive, sed dolo vos capiti, quia scilicet Titum et alios submittit, qui vos vestraque emungant. Ita Chrysost. Patet ex sequentibus; hæc enim refellens subdit:

VERS. 17. — Numquid per aliquem eorum quos misi ad vos, etc., fraudavi, occupavi et extorsi? Ambros. Avarus in vos fui? Q. d.: Nihil tale feci.

VERS. 18. — Rogavi Titum, sive adhortatus sum Titum, ut ad vos proficerecur.

Et mihi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? Nam Titus aliquid vel minimum à vobis extorsit?

Nomne eodem spiritu ambulavimus? Id est, an non eodem animo et eadem voluntate Titus et ego conversati sumus erga vos? Potest etiam ad Spiritum Dei referri, juxta illud: Spiritu ambulato.

Nomne isdem vestigiis, ingressi sumus? q. d.: Tam nota est omnibus Titus integritas, ut de eo aliter sentire ac loqui nullus ausit.

VERS. 19. — Olim putatis quod excusemus nos apud vos? q. d.: Sunt inter vos qui patent ab olim, ab olim et antiquis temporibus hæc à me dici in excusationem admissi criminis avaritiæ et fraudulentie, vel quasi subdole excusent et recensem dona vestra, et majora offerant? Sed

Coram Deo in Christo loquimur, q. d.: Sine fisco, sincere et vere loquimur, ut par est cum loqui, qui se in Christo, id est, Christi membrum et discipulum profitemur.

Omnia autem, charissimi, propter edificationem vestram; id est, quæcumque hæcienas loquimur in nostram quasi commendationem, ea loquimur ad vestram

asserit. Ambrosius hujus Corinthiorum de Paulo dubitationis rationem reddidit, dicens: A pseudo-apostolis enim exagitabantur, etc. Itaque sensus satis naturalis hic præbetur: Jamdudum à pseudo-apostolis exagitati et seducti, aliqui vestram arbitror quod sincere non agam, sed quod hæc dicam ut me apud vos purgem, et memetipsum commendem; non ita res est, mihi credite.

CORAM DEO, cor et renes intuente. Et in Christo, et in Spiritu Christi, seu secundum Christum, qui ipsa veritas est, loquimur. Loquor ergo et ago sincere, verè, sine fisco.

OMNIA AUTEM, CHARISSIMI... Que hæctenus dixi, quasi in mei commendationem, ea dixi ad vestram edificationem et salutem promovendam, pro quâ ut pater et apostolus vester, sum sollicitus. Quia v. 13, ardentem eos ut illos diligit, pro eorum salute sollicitè metuit. Amor Pauli pro æternâ Corinthiorum salute; timor Pauli pro eorum perditione. Inde suboritur timor unde nascitur amor.

VERS. 20. — TIMEO ENIM... Explicat cur pro eis sit sollicitus: Metuo enim me cum ad vos venero, ad quos, ut dixi, paratus sum ire, fortè contingat ne vos inveniam, etc. Vide paraphrasim; id est, timeo ne cogar in vos uti severitate. Multi Corinthiorum nondum erant à vitis purgati, de quibus eos in primâ Epistola corripuerat. Ideò videri vult iterum ad illos cum auctoritate, ut terribi tandem corrigantur, ait Ambrosius.

VERS. 21. — NE FORTE CONTENTIONES... Vita consuetum promovendam, non ad gloriam aut excusationem nostram.

VERS. 20. — Timeo enim ne fortè, cum venero, non quales vobis, inveniam vos. Sensus est: Nam timeo ne quo pacto contingat ut, veniens ad vos, sicut jam constitui, non quales velim vos inveniam, id est, bene correctos à pristinis vitis, nominatim iis de quibus in priori epistolâ vos increpavi.

Et ego inveniar à vobis, quem non vultis, scilicet tristis pater et severus iudex, propter peccata vestra nondum per penitentiam deleta.

Ne fortè contentiones, ne fortè multa adhuc vita regnent apud vos, ut contentiones, id est, verborum pugna, solo vinegodi studio susceptæ.

Emulationes. Sensus invidie significatur, cum quis dolet alium potiri bono quod ipse concupivit et assequi non potuit.

Animositates, audax arrogantia, impetus animi effervescentis, cum quis à suâ sententiâ discedere non vult, sed eam mordaciter teneat.

Dissensiones; Græcè, *concertationes*, que intelligi possunt in studiis et factis, sicut contentiones in verbis.

Detractiones, susurrations, id est, occulte et clandestinæ obtreccationes, quibus malebici et invidi, quos voluit, in odium adducit, ut amicorum amicis dissolvant, dum vicissim alteri apud alterum detrahunt, eaque insurrant, que inimicitiam emulicant.

Inflationes, tumores, fastus, quibus tument, turgent, inflantur superbi, elati et tumidi.

Seditiones sint inter vos, id est, tumultationes, inordinationes. Videtur autem respicere Apolos ad schismata Corinthiorum, 1 Cor. 11 et 14.

VERS. 21. — Ne, iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, id est, contristet, deprimat, affligat me,

memorati ac repetiti, de quibus eos in primâ Epistolâ arguit.

VERS. 22. — NE ITERUM CUM VENERO... Hoc igitur timeo, ne cum iterum ad vos venero, humilet me Deus, id est, deiciat, animam meam præ tristitia deprimat. Sicut quidam pater filius sapiens, ita pater humilitatē et moror filius peccans.

ET LUGEM MULTOS... id est, ut pius pater multo-

et lugem multos ex iis qui ante peccaverunt; hoc est, lugere cogat et castigare cum luctu, quia scilicet in peccatis suis persistunt, ut nimirum eos excommunicare, vel publicam penitentiam injungere cogat. Tristitiam verò suam luctum vocat, ut innotet eos qui peccaverunt, Deo mortuos esse.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maximè notanda, et ad praxim redigenda.

1° § 6. Discite ad D. Paulo modestiam, eamque imitare; vir Deo charissimus, ab hominibus æstimari timet; propterea suas per quatuordecim annos prærogativas profundo silentio tegit. Loqui tandem coactus, pauca tantum et obscurè refert; statimque ad humiliationis argumentum confugit. Hinc sperne et fuge mundanorum vanitatem, hominum existimationis perpetuò studentium, et propterea sibi falsò ingentium, aliisque mentium prerogativas, quas non habent. E contra cum sanctis ama nesciri et pro nihilo reputari; propterea Dei dona sile; etiam coactus, vix loquere, statimque ad tuum nihilum recurre. Vide comment. v. 2 et 6.

2° § 7. Discite quantum malum sit cordis elatio; quàm timenda! quàm sollicitudine vitanda! et idèò quàm frequenter debeas ad tuas infirmitates recurrere, et ob eas humiliari! Vide comment. v. 5 et 7. Ibidem, v. 7, observa mirabilem artem quâ Deus sanctos

CAPUT XIII.

1. Ecce tertio hoc venio ad vos; in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.
2. Prædixi et prædico, ut præsens, et nunc absens, iis qui ante peccaverunt; et cæteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.
3. An experimentum queritis ejus qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?
4. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Nam et nos infirmi sumus in illo; sed vivemus cum eo, ex virtute Dei in vobis.
5. Vosmetipsos tentate, si estis in fide; ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est, nisi fortè reprobi estis?
6. Spero autem quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.
7. Oramus autem Deum, ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis, nos autem ut reprobi simus.
8. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.
9. Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus,

rum filiorum peccata primò dessem; deinde cum luctu castigare cogat.

QUI ANTE, id est, jam pridem, jamdiu peccaverunt, et quos in primâ Epistolâ admonuit.

ET NUNC PENITENTIAM AGERENT DE SUIS IMPUDICITIIS. Hoc Novatiano adversum est, qui dicit fornicatores non posse peragere penitentiam, et recipi in communionem. Ille probat quosdam egisse, ac per hoc receptos esse in pace Ecclesie. Ambrosius.

Et non egerunt penitentiam super immunditiâ et fornicatione, et impudiciâ, quam gesserunt, id est, perpetrarunt. De fructibus dignis penitentiae intelligendum est, quos nondum fecerant; ad quos proximè compellendi erant apostolicâ potestate.

suos conservat humiles, redditque sanctiores. Hæc ars divina patet in apostolo Paulo, mente in coelum raptâ, carne autem in cœnum devoluta. Hinc discite de Dei bonitati committere, et in ipsis etiam tentationibus sapientissimæ ejus voluntati submissis, humiliter et instanter orare. *Conserva me, Domine, quoniam speravi in te*, Psal. 45, 1. *Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus*, Psal. 11, 2.

3° § 8. Discite quomodò sancti scæpè à Deo audiuntur et non audiuntur, vide commentarium; hincque solare non exauditis; dicque submissus: *Fiat voluntas tua, non mea*.

4° § 14. Discite dictum Apostolo verè dignum: *Vestra non quero, sed vos ipsos; hocque fac, et apostolicè vives*.

5° § 14 et 15. Veri patris verique pastoris exemplum in D. Paulo vide, mirare, imitare.

CHAPITRE XIII.

1. Voici la troisième fois que je me dispose à aller vous voir; et alors tout se jugera sur le témoignage de deux ou trois témoins.
2. Je vous l'ai dit lorsque j'étais présent parmi vous, et je vous le dis encore maintenant étant absent, que si je viens encore une fois, je ne pardonnerai ni à ceux qui avaient péché auparavant, ni à tous les autres.
3. Est-ce que vous voulez éprouver la puissance de Jésus-Christ qui parle par ma bouche; qui n'a point paru faible, mais très-puissant parmi vous?
4. Car encore qu'il ait été crucifié selon la faiblesse de la chair, il vit néanmoins maintenant par la vertu de Dieu. Nous sommes faibles aussi avec lui, mais nous vivrons avec lui par la vertu de Dieu, qui édate parmi vous.
5. Examinez-vous vous-mêmes, si vous êtes dans la foi; éprouvez-vous vous-mêmes. Ne connaissez-vous pas vous-mêmes que Jésus-Christ est en vous? si ce n'est peut-être que vous fussiez déçus de ce que vous étiez.
6. Mais j'espère que vous connaîtrez que, pour nous, nous ne sommes point déçus de ce que nous étions.
7. Ce que nous demandons à Dieu, est que vous ne commettiez aucun mal, et non pas que nous vous paraissions ce que nous sommes; mais que vous fassiez votre devoir, quand même nous devrions paraître déçus de ce que nous sommes.

vos autem potentes estis. Hoc et oramus vestram communionem.

10. Idèò hæc absens scribo, ut non præsens durius agam, secundum potestatem quam Dominus dedit mihi in edificationem, et non in destructionem.

11. De cætero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum.

12. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13. Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

Obstinatioribus in malo timore incutit, ut eos ad meliorem frugem reducat.

§ 1 et 2. Minatur se non ultra parciturum, sed juridicè secundum testimonia acturum in eos.

§ 3. Monet itaque ut suo damno, non querant suæ Pauli in Christo gloriosæ potestatis experimentum.

Recordantur eorum mirabilia, quæ inter eos hæc Christi potestate, vel à se Paulo edita sunt, vel ab aliis, quibus sanctum Christi Spiritum ipse dedit. Hincque colligunt quòd in ipso vivat Christus omnipotens; et consequenter ne cogant eum hæc Christi in illos uti potestatem, v. 4, 5, 6.

ANALYSIS.

testate, v. 4, 5, 6.

§ 7. Tantum abest ut hoc optet ipse Paulus, quin potius erat ut Corinthios inveniat innocuos, bono vacantes, sicut nihil possit in eos.

§ 9. Gaudet cum sunt virtute conspicui, gratiã potentes, et idèò ipse Paulus erga eos quasi potestate destitutus; hinc et eorum precatur perfectionem.

§ 10. Scripsit minax, ut non puniat.

§ 11. Hortatur ad gaudium, ad perfectionem, pacem, dilectionem. Tum mutis salutationibus exhibitis, gratiam apponit.

PARAPHRASIS.

1. Ecce tertio hæc vice venio, seu paratus sum ut veniam ad vos; et juxta legis præscriptum, quisquis delatus fuerit, is duorum vel trium hominum testimonio, vel absolvetur, vel condemnabitur.

2. Prædixi, et prædico; prædixi, inquam, cum vobis essem præsens; et nunc absens rursus prædico, non solum iis qui jam tum peccaverant, sed et cæteris omnibus qui postea peccaverunt; quòd si inmendatos veniens invenero, non parcam ultra.

3. Ergone malo vestro vultis experiri an verè Christus in me habitet, et per me loquatur? Sanè non deberetis hujus rei periculum facere, cum tot, etc., tanta per me inter vos ediderit potentie suæ miracula.

4. Nam quamvis olim ex infirmitate nature humane ultrò assumptæ pro nobis crucifigi voluerit et mori, tamen per divinitatis potentiam suscitatus, nunc vivit immortalis, et omnipotens; sic et nos apostoli, ad illius imitationem infirmi equidem sumus; sed ad illius instar, Dei virtute vivemus, et pollebimus erga vos.

5. Quid nostram in Christo potestatem vultis tentare? vosmetipsos tentate; considerate an fidem habeatis miraculorum efficacem; hoc vosipsi examine; an non per hujus fidei experientiam cognoscitis vosmetipsos, et quòd Jesus Christus per hanc gratiam habitat inter vos? nisi fortè ob vitia vestra ab illa decideritis.

6. Quidquid sit de vobis, spero quòd nobis non deerit talis gratia.

7. Hoc tamen non opto, quinimò oro Deum ut nul-

8. Car nous ne pouvons rien contre la vérité, mais seulement pour la vérité.

9. Aussi nous nous réjouissons lorsque, vous étant forts, nous paraissiez faibles; et nous demandons aussi principalement à Dieu qu'il vous rende parfaits.

10. Je vous éris ceci étant absent, afin de n'avoir pas lieu, lorsque je serai présent, d'user avec sévérité de la puissance que le Seigneur m'a donnée pour édifier et non pour détruire.

11. Enfin, mes frères, soyez dans la joie, rendez-vous parfaits, consolez-vous, soyez uns d'esprit et de cœur, vivez dans la paix, et le Dieu de paix et d'amour sera avec vous.

12. Saluez-vous les uns les autres par un saint baiser. Tous les saints vous saluent.

13. Que la grâce de notre Seigneur Jésus-Christ, l'amour de Dieu, et la communication du Saint-Esprit demeurent avec vous tous. Amen.

ANALYSIS.

testate, v. 4, 5, 6.

§ 7. Tantum abest ut hoc optet ipse Paulus, quin potius erat ut Corinthios inveniat innocuos, bono vacantes, sicut nihil possit in eos.

§ 9. Gaudet cum sunt virtute conspicui, gratiã potentes, et idèò ipse Paulus erga eos quasi potestate destitutus; hinc et eorum precatur perfectionem.

§ 10. Scripsit minax, ut non puniat.

§ 11. Hortatur ad gaudium, ad perfectionem, pacem, dilectionem. Tum mutis salutationibus exhibitis, gratiam apponit.

PARAPHRASIS.

1. Ecce tertio hæc vice venio, seu paratus sum ut veniam ad vos; et juxta legis præscriptum, quisquis delatus fuerit, is duorum vel trium hominum testimonio, vel absolvetur, vel condemnabitur.

2. Prædixi, et prædico; prædixi, inquam, cum vobis essem præsens; et nunc absens rursus prædico, non solum iis qui jam tum peccaverant, sed et cæteris omnibus qui postea peccaverunt; quòd si inmendatos veniens invenero, non parcam ultra.

3. Ergone malo vestro vultis experiri an verè Christus in me habitet, et per me loquatur? Sanè non deberetis hujus rei periculum facere, cum tot, etc., tanta per me inter vos ediderit potentie suæ miracula.

4. Nam quamvis olim ex infirmitate nature humane ultrò assumptæ pro nobis crucifigi voluerit et mori, tamen per divinitatis potentiam suscitatus, nunc vivit immortalis, et omnipotens; sic et nos apostoli, ad illius imitationem infirmi equidem sumus; sed ad illius instar, Dei virtute vivemus, et pollebimus erga vos.

5. Quid nostram in Christo potestatem vultis tentare? vosmetipsos tentate; considerate an fidem habeatis miraculorum efficacem; hoc vosipsi examine; an non per hujus fidei experientiam cognoscitis vosmetipsos, et quòd Jesus Christus per hanc gratiam habitat inter vos? nisi fortè ob vitia vestra ab illa decideritis.

6. Quidquid sit de vobis, spero quòd nobis non deerit talis gratia.

7. Hoc tamen non opto, quinimò oro Deum ut nul-

8. Car nous ne pouvons rien contre la vérité, mais seulement pour la vérité.

9. Aussi nous nous réjouissons lorsque, vous étant forts, nous paraissiez faibles; et nous demandons aussi principalement à Dieu qu'il vous rende parfaits.

10. Je vous éris ceci étant absent, afin de n'avoir pas lieu, lorsque je serai présent, d'user avec sévérité de la puissance que le Seigneur m'a donnée pour édifier et non pour détruire.

11. Enfin, mes frères, soyez dans la joie, rendez-vous parfaits, consolez-vous, soyez uns d'esprit et de cœur, vivez dans la paix, et le Dieu de paix et d'amour sera avec vous.

12. Saluez-vous les uns les autres par un saint baiser. Tous les saints vous saluent.

13. Que la grâce de notre Seigneur Jésus-Christ, l'amour de Dieu, et la communication du Saint-Esprit demeurent avec vous tous. Amen.

VERS. 1. — ECCE TERTIO HOC; Græc., *tertio hoc venio*; Syr.: *Hæc est tertia vices, quâ paratus sum ut veniam ad vos*. Hæc verba diversimodè explicantur juxta diversam v. 14 capituli præcedentis explanationem; alii volunt quòd jam bis venerat, et ideo ecce tertiâ vice venturus sum, etc.; alii quòd semel tantum ierat, et semel paratus erat ire, sed impeditus fuerat; sicutque ecce tertiâ vice paratus sum venire, seu quâ venturus sum, quantum ad cordis propositum.

IN ORE DUORUM ET TRIUM... Afirmat quòd obstinatos et impenitentes judicabit juxta legis præscriptum. Deuter. 19, 15: *Ex testimonio duorum vel trium testium quisque reus vel condemnabitur, vel absolvetur*. Juxta hanc legem stabit, id est, recipietur, determinabitur quidquid judicandum occurrerit; stabit, inquam, et ratum erit per testimonium duorum aut trium. D. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Ambrosius, S. Anselmus putant quòd D. Paulus alludens ad locum Deuteronomii citatum, tres adventus suos ponat loco testium; quasi diceret: Sicut in ore duorum aut trium testium stat omne verbum, ita tres mei ad vos adventus erunt quasi testes, sicutque in hoc meo tertio adventu stabit quodcumque sum comminatus, nisi penitentiam egeritis. Bis dixi, tertiò per epistolam dico; itaque jam necesse est verba mea vera inveniantur. Chrysostomus. Prima explicatio simplicior et communior.

Quidquid sit, D. Paulus, Dei imitator, sæpè minatur se punitorum, antequàm puniat; imò minatur punitorum se, ut non puniat; minis anticipat judicis officium, ut reverà sit et de facto pater benignus. Ita prælatos delinquentium emendationem semper intendens, modò minatur ut iudex, modò demuleat ut pater; at nunquam puniat, nisi multis prævisis monitionibus et minis.

VERS. 2. — PRÆDIXI ET PRÆDICO; *prædixi*, inquam, ut præsens vos cum vobis adessem; et nunc à vobis absens, rursus *prædico*; vel sicut præsens *prædixi*, ita et nunc absens iterum *prædico*; Græc., *scribo*.

ISI QUI ANTE PECCAVERUNT, id est, isti qui jam tunc peccaverant, et cæteris omnibus, qui postea peccaverunt.

QUANTUM SI..., id est, ubi ad vos rediero, non par-

VERS. 1. — ECCE TERTIO HOC VENIO AD VOS; tertiâ hæc vice, venio, venire propono ad vos, ut scilicet puniam eos qui per duos vel tres testes peccasse nec penitentiam egisse convincerunt. Ita Anselmus et Cajetanus.

In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum; statuetur, rata erit, confirmabitur omnis accusatio.

VERS. 2. — PRÆDIXI, ET PRÆDICO, UT PRÆSENS (subaudi, ita), et nunc absens; q. d.: Ut præsens prædixi, ita et nunc absens prædico, pari scilicet auctoritate et interminatione ac si præsens essem prædico et scribo. *Isti qui ante peccaverunt*, etc. In eo quòd dicit, non parcam, virgum ecclesiasticæ disciplinæ comminatur, ut communicationem et satisfactionis rigorem.

VERS. 3. — AN EXPERIMENTUM QUÆRITIS EJUS QUI IN ME LOQUITUR, CHRISTUS? q. d.: Vultisne præcepta mea negligere, ut experiamini an audeam et possim inho-

cam ultra, sed puniam pro qualitate criminum. Pepercerat Paulus lucusque cunctando et expectando; *Parcam vobis non veni Corinthum*, inquit, capite primo hujus Epistolæ. At non parcam ulterius. Hic cum D. Chrysostomo vide et mirare viscera verè paterna, et animum filii suis errantibus condolentem; quos ut ad penitentiam tandem adducat, increpat, minatur, eisque denuntiat: Non jam diutius cunctabor; laud dubiè jamjam poenas merentibus inferam.

VERS. 3. — AN EXPERIMENTUM...; Græc.: *Quandoquidem experimentum queritis in me loquentis Christi*; Syr., eodem modo. Juxta quem textum sensus est: Non parcam quia experimentum queritis, etc.; at juxta nostram Vulgatam, vivacior est textus: An periculo vestro vultis experiri utrum verè Christus in me inhabitet et per me loquatur, et an ejus auctoritate audeam et possim impenitentes punire?

Hic equidem cum ingenti animi permotione ac vehementi acrimoniâ et indignatione in eos invehitur, qui dicebant: *Epistolâ quidem graves, præsentia verè infirma et sermo contemptibilis*, ait D. Chrysostomus. At hæc commotio, acrimonia et indignatio affectu paterno plena est et ex misericordiæ visceribus procedens; illos enim verbis præstringit, ne de facto tale querant experimentum, et reverà non puniantur.

QUI IN VOBIS; Græc., *qui in vos*; Theophylactus: *Qui erga vos non est imbecillus, sed valdè potens*; quas diceret: Certè opus non habetis hujus rei periculi facere, cum tot et tanta potentie suæ signa per me jam ediderit. Vide cap. 12, v. 12. Christus potentie suæ signa Corinthiis dedit in eorum conversione, hujus Epistolæ cap. 12, v. 12; in indignè communicationis punitione, primæ Corinth. 11, v. 50; in fornicarii traditione Satanae, in nomine Christi, 1 Cor. 5, v. 5. Jampridem ergo ostendit se non esse apud vos imbecillum, sed valdè potentem.

VERS. 4. — NAM ET SI...; licet enim ex infirmitate nature humane ultrò assumeptæ, id est, ut homo naturâ mortalis et passibilis, crucifigit voluerit pro nobis et mori, non mansit mortuus, sed per potentiam divinitatis resurrexit et vitam nunc vivit immortalem et impassibilem, omnipotentem.

NAM ET NOS, id est, ita et nos. Syr., *quoniam et nos*,

dientes punire per potestatem mihi à Christo datam?

Qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis. Non infirmum se, sed potentem ostendit, cum scilicet in vobis per me tot mirabilia poterit esse operatus, et novissimè fornicarium excommunicatione meâ ita punivit, et Satanae quasi torori cruciandum tradidit. Hanc enim puniendi potentiam, et vindicandi potestatem maximè significare et ostendere intendit.

VERS. 4. — NAM ET SI CRUCIFIGUS EST (CHRISTUS) EX INFIRMITATE, HUMANITATIS ET CARNIS: SED VIVIT, ID EST, VIVIT TAMEN ET RESURREXIT, EX VIRTUTE DEI, EX POTENTIÀ DIVINITATIS.

Nam et nos infirmi sumus in illo. In illo, id est, cum illo, nimirum Christo infirmamur, hoc est, patimur et affligimur; vel in ipso, tanquam exemplari, cui nos ejus ministri conformamur secundum quod ipse prædixit: *Si me persecuti sunt, et vos persequantur*, Joan. 15.

apostoli cum illo, et propter illum, et ad illius imitationem, *infirmi* equidem sumus, multis infirmitatibus, injuriis et passionibus obnoxii.

SED VIVEMUS CUM EO, EX VIRTUTE DEI IN VOBIS; Græc., in vos, erga vos; Syr.: *Sed vivemus cum eo per virtutem Dei*, etc.; id est, ad illius instar eadem Dei virtute pollebimus erga vos; quasi diceret: Sic et nos apostoli infirmi quidem et imbecilles sumus in vobis, et ex naturâ nostrâ; sed apud vos vivemus et agemus, non ex infirmitate nostrâ, sed ex virtute Dei, et ex potentia Christi resuscitati, gloriosi et omnipotentis; et ubi opus erit, vivacem et divinam exercubimus potestatem, scilicet peccatores severe puniendo. Recordare fornicarii Satanae traditi, primæ Corinth., capite quinto, v. 5; Elymæ magi excecati, Act. 15, 51. Apostolos mirare et reverere utriusque vitæ Christi, infirmæ, scilicet, et omnipotentis; humilis et gloriosæ simul participes; infirmæ quidem et mortalis per passiones et continuas persecutiones; gloriosæ autem et omnipotentis per miraculorum potentiam. Tu verò peccator stude et conare per penitentiam participes et imitator esse vitæ patientis Christi, ut in aternitate sis participes gloriosæ Christi vitæ.

VERS. 5. — VOSMETIPROS TENTATE... DIXIT V. 3: AN EXPERIMENTUM QUÆRITIS...? Hic ne tale querant experimentum, eos ad propriam remittit experientiam, quasi diceret: Quid nostram vultis tentare potestatem, et vestro periculo experiri num Christus habitat in vobis? *Vosmetipros tentate*, et videte per propriam experientiam vestram an Christus per suam potentiam habitat in ecclesiâ vestrâ. Tunc temporis multi fideles, præter apostolos, miracula faciebant, ait D. Chrysostomus. Quòd si autem in vobis, seu in ecclesiâ vestrâ, Christus sic habitat, multò magis in Apostolo et magistro vestro; ita D. Chrysostomus. *Vosmetipros tentate*, id est, non nostra, sed vosmetipros tentate, considerate, explore.

SI ESTIS IN FIDE; explorete num fidem habeatis, et per hanc Christus habitat in vobis. Dubitatur de quò fide hic loquatur Apostolus, an de fide catholicâ, quæ creditur omnibus à Deo revelatis; an de fide miraculorum operatrice, quæ ab Apostolo recensetur inter charismata Spiritus sancti, primæ Cor. 12, 9. Primò, certum est quòd non loquatur de fide theologica, infirmi et à charitate separata, quia non est signum Christi in nobis habitantis; Christus enim in eis solum manet qui charitatem habent, ut ait hic D. Tho-

Sed vivemus cum eo ex virtute (ex potentia) Dei in vobis; sed instar Christi, virtute Dei potentes erimus erga vos; tunc nimirum quando res postulabit ut potestatem in vos exerceremus.

VERS. 5. — VOSMETIPROS TENTATE SI ESTIS IN FIDE: IPSI VOS PROBATE. Q. d.: Si Christo et Evangelio creditis, et mihi credetis: quia ego Christi ac Evangelii minister sum, et sicut miraculis aliusque signis probò ac confirmo Evangelii veritatem, sic hisdem consequenter demonstrò me verum esse apostolum Christi, ac veritatis doctorem.

Annon cognoscitis vosmetipros, quia Christus Jesus in vobis est? scilicet omnibus simul, hoc est, in Ecclesiâ

mas. Potest equidem D. Paulus intellegi de fide formata et per charitatem operante; et ita intellexit D. Thomas. Monet, inquit, ut de duobus se examinent, scilicet de fide et de operibus. *Si estis in fide*, quam prædicavi vobis, etc., an sitis in operibus bonis, etc. Sed totus contextus, et præcedentia et sequentia, indicant quòd melius ad mentem Apostoli cum D. Chrysostomo hic locus intelligatur de fide miraculorum effectrice, seu de magnâ fiducia in Deum, quâ solent miracula patriari. *Si estis in fide*; considerate an fidem habeatis miraculorum efficacem, et per hanc Christus in vobis, seu in Ecclesiâ vestrâ habitat. Tunc temporis ii, qui fide præditi erant, miracula patrabant. D. Chrysostomus. Ipsi vos probate, examine, discutite.

AN NOS COGNOSCITIS VOSMETIPROS, per hujus fidei experimentum? an non cognoscitis, quoniam per hanc miraculorum gratiam CHRISUS JESUS EST IN VOBIS, id est, in cœtu vestro, in Ecclesiâ vestrâ, et consequenter quòd abundantius et plenius inhabitat in me, apostolo suo et vestro, per quem hanc fidem recepistis?

NI SI FORTE REPROBI ESTIS; Græc., *Nisi quid reprobi estis*; ubi quid videtur esse particula mitigantis asperitatem sermonis, ait Estius. Quasi diceret Apostolus: Nisi aliquâ ex parte reprobi estis; seu, ut tradidit Erasmus, nisi in aliquo reprobi estis. Porrò notant omnes nomen reprobi hic non esse prædestinato, sed probò; in Græco enim est, ἀδόξαστος, minimè probi, improbi. Hinc D. Chrysostomus ait: Hoc dicens Apostolus, vitam illorum tacite perstringit. Sensus ergo est: Nisi forte ab illâ gratiâ decidistis, seu rejecti estis; istisque signis desititistis, quibus Christum in vobis habitantem et divinitus operantem agnoscere poteratis. Inuit eos in vitâ corruptos esse, et ideo miraculorum patrationis expertes; sicutque suâ culpâ privatos his signis Christi inter illos habitantis; hoc tamen certò non expressit, sed ambigè posuit, ne eos læcesseret. Ita ex Chrysostomo et Theophylacto.

Frequentia hujus temporis miracula, signa et testimonia certa erant Christi viventis, gloriosi, omnipotentis, in Ecclesiâ habitantis. Hinc D. Paulus Corinthiis suasurus quòd eis in Christi Spiritu loqueretur, quòdque Christi in se habitantis auctoritate posset eos punire, nisi penitentiam agerent, eos remittit ad miracula que ipsi in nomine Christi patrârunt, aut que saltem in Ecclesiâ suâ frequenter à fidelioribus patriari viderunt. Hincque vult ab eis colligi quòd si

vestrâ? Videbant enim suæ Ecclesiæ tot miracula, tot gratias ac dona collata, ut non dubitarent Christum in eâ esse et operari.

NI SI FORTE REPROBI ESTIS; id est, reprobatu, rejecti, adeoque viles, inglorii, abjecti, contempti; q. d.: Ex signis gratiæ et miraculorum, quæ Christus poterit operari in vobis, cognoscitis quòd Christus est in vobis, nisi forte à Christo rejecti et reprobatu, ejus fide, gratiâ, luce ac cognitione privati, in tenebris pristinas ignorantie vel infidelitatis retrusi et repulsi recidistis, et relapsi estis, itaque viles et abjecti effecti estis.

Christus etiam in privatis fidelibus habitat et operatur, quanto magis in Apostolo, fidelium patre et magistro; et ideo timeant patrem hunc minantem; convellantur, poenitentiam agant, et illius potentia non faciant experimentum: hoc indicant etiam sequentia.

VERS. 6. — SPERO AUTEM QUOD.... Experiētia cognoscetis non nullā ex parte à tali gratiā reprobato, regetos esse; quasi diceret: Quidquid sit de vobis, spero quod nobis non deerit talis gratiā, id est, non deerit demonstratio gratiæ signorum et virtutis Christi in nobis habitantis. Minaciter hoc dicit, tanquam eis suam spirituales divinatque potentiam ostensurus. Sed quia minatur et terret, non dominationis animo, sed solo charitatis affectu et ardenti salutis eorum zelo, statim suam severitatem mitigat, suamque eis benevolentiam furtim ostendit in versu sequenti.

Quo hic sancti regimini habemus documenta? minis aliquando contra obstinatos et rebelles utendum; virga auctoritatis eis ostendenda; at metus semper suavitate mitigandus; affectus etiam cum minis coniungendus.

VERS. 7. — ORAMUS AUTEM DEUM..., quia dixit *spere...*, ne videatur desiderare suæ potentia ostensionem. Precor ut nullum malum faciatis, nostrā punitione dignum, neminemque vestrum cogar punire.

NON UT NOS PROBARI APPAREAMUS, id est, non oramus ut nos probari appareamus; seu non opto ut vestra flagitia etiam divitiis puniens, videar probate et efficaciæ fidei; seu videar divinam potestatem habere, miracula in peccatoribus patrando.

SED UT VOS QUOD BONUM, Græc. *pulchrum est, faciatis*; sed potius desidero ut vos poenitentiam agentes, bene faciatis, sancti sitis.

NOS AUTEM UT REPROBI; Græc., *ἀέτιμοι*, cujus significationem vide supra, v. 5. Et ego sim apud vos velut reprobis, id est, improbus, abjectus, vilis, inglorius, quasi apostolica potestate destitutus; quasi diceret: Modò vos bene faciatis, non curo qualis habeat ab hominibus; sim apud illos velut reprobatus, inhonoratus, apostolica privatus auctoritate; et ad puniendum impotens. Quid huic animæ par esse queat! exclamat D. Chrysostomus: contemnebatur, traduce-

VERS. 6. — Spero autem quid cognoscetis, etc. Id est, viles ac potestate destituti, faciam ut agnoscat auctoritatem meam, nec patiar me contemni.

VERS. 7. — Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis. Bene ex eo sequitur quod abstinere à peccato sit ex gratiā Dei; nam oratio gratiæ testificatio est.

Non ut nos probari appareamus. Non hoc, inquit, desideramus, aut à Deo petimus, ut nos, iudicando et puniendo vos, videamur esse magnæ auctoritatis, id est, ut habeamus in pretio, quæ scopum pseudoapostoli sibi propositum habent. Spectari, probari, celebrari non ambio, honoris punctum non curo, ut vos quod bonum est faciatis. Sensus est: Facile patior me haberi ut reprobum, id est, vilem, gloriæ ac potestatis expertem, nec volo ullam meæ dignitatis haberi rationem, dummodò vos constanter in bono perseveretis, et nihil admittatis quod me cogat ostendere potestatem quam à Christo accepi.

VERS. 8. — Non enim possumus aliquid adversus veritatem, etc.; id est, potestas mea punitiva nullam habet usum quamdiu veritas et iustitia servatur; quia

hatur ut vili, timidus, impotens, verbis tantum audax, et tamen occasione nactus diviniæ suæ potestatis, eorum damno, experimentum dandi, orat ut innocuos et correctos inveniens, neminem puniat; sique in sua permaneat apud homines humilitate. Hinc discat animarum rector, etiam contemptus, cum sua famæ neglecta, salutem animarum querere, sui ipsius oblitus, Dei solius gloriæ zelo succensus, omnia sua, sacrificet animarum sanctitati.

VERS. 8. — NON ENIM POSSUMUS.... Si enim vos invenero absque peccato, bene facientes, in vos nihil potero. Non enim aliquid possumus CONTRA VERITATEM, id est, contra iustitiam et sanctitatem; sed pro veritate conservandā et tuendā, nobis potestas data est. Potestas punitiva jus nullum habet in bene facientem; potestas miraculorum et omnis potestas spiritualis ordinatur ad bonum, ad veritatem, ad iustitiam inducendam, tuendam, conservandam.

VERS. 9. — GAUDEMUS ENIM... QUONIAM....; Græc., quando, id est, tantum abest ut cupidi simus ostendende potestatis nostræ, ut à contra gaudeamus cum sumus infirmi; seu nullam habemus occasionem potestatem nostram demonstrandi, vos puniendo. Infirmitas licet est potestatem non exercere. Ambrosius et post eum S. Anselmus.

VOS AUTEM POTENTES, culpa vacui, virtute conspicui, gratiæ fortes, virgæ nostræ non obnoxii, potestatem vestram non timentes.

HOC ET ORAMUS.... Hoc non solum opto et voveo, sed et oro vestram perfectionem; Erasius: *vestram restaurationem*, Syr. *Ut vos perficiamini*, id est, ut in omni gratiā et virtute sitis perfecti.

VERS. 10. — IDEO HEC ABSENS SCRIBO.... Propterea hæc, sic increpans et minax, scribo vobis absens, ne cum venero, duris agam vobiscum; seu ut vos correctos inveniens, non utar in vos potestate puniendi, QUAM DOMINUS MIHI DEDIT IN VESTRAM EDIFICATIONEM, seu ad promovendum bonum spirituale animarum vestrarum; et NON AD EJUS DESTRUCTIONEM. Tantum abest ut cupiam correctorem agere, vel censorem, imò potius hæc vobis scribo, ne corrigam; vestrum bonum quero, non exitium; ut patet, ut medicus ago ex amore, non

non est contra veritatem, ut illa destratur, sed pro veritate conservandā; utpote data contra transgressores, non contra justos. Porro veritatem, pro eo quod rectum et iustum est accipi, frequens est in sacris Literis.

VERS. 9. — Gaudemus enim quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Gaudere vos esse potentes, etsi ego infirmus ac reprobis habeat, non valeo uti potestate; utpote potentes gratiā et virtutibus, culpæque vacuos.

Hoc et oramus vestram consummationem, id est, perfectionem, ut sitis perfecti, et consummati, in omni gratiā et virtute. Ita Theophyl. Hoc quod dixi, scilicet ut potentes sitis, votis precibusque ad Deum fuis optamus, vestram, inquam, perfectionem; quæ correctis viliis ac subtilis dissidiis, integri sitis et irreprehensibiles, ac potestati nostræ nequaquam obnoxii.

VERS. 10. — Ideo hæc absens scribo, ut non præsens duris agam, vosque adhuc incorrectos inveniens, cogar uti severitate et rigore disciplinæ adversum vos, idque secundum potestatem, etc.

ex odio aut dominationis desiderio. Hic sit semper prælati corrigens animus, huncque studeat delinquentibus et correctis exhibere.

VERS. 11. — DE CÆTERO, FRATRES, GAUDET, scilicet in Domino. Gaudium hoc de emendatione erit, unde et provenire poterit perfectio, Ambrosius.

PERFECTI ESTOTE, id est, studeo quotidie meliores fieri, seu tendite ad perfectionem, ait D. Thomas.

EXHORTAMINI invicem ad bonum, vel consolamini, seu consolationem habete, ait Syrus.

INEM SAPITE, concordet et unanimes. PACEM HABETE, pacificè agatis ad invicem.

ET DEUS PACIS ET DILECTIONIS AUCTOR ERIT VOBISCUM, per gratiam suam et choritatem, *Deus enim charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.*

VERS. 12. — SALUTATE INVICEM IN OSCULO SANCTO, id est, per osculum pacis et dilectionis sanctæ et christi-

VERS. 11. — De cætero, fratres, gaudete. Epilogus est Epistolæ. Græcum verbum tria significat, *gaudete, sabbete, valete*. Hortatur eos ad gaudium sanctum et spirituale, quale ulique habituri erant si se corrigere-

Perfecti estote; q. d.: Redintegramini, integri estote; corrigite vitiâ-priora, ut nihil inveniam in quo cogar exercere meam potestatem.

Exhortamini, invicem ad meliora.

Idem sapite, id est, concordet atque unanimes estote.

Pacem habete; q. d.: Pacificamini, in pace agite; id est, non sint inter vos contentiones et rixæ.

Et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum. Si, inquit, concordiam et pacem inter vos habeatis, Deus auctor fraternæ charitatis, quæ concordia parens est, idemque auctor pacis, erit vobiscum per ampliora gratiæ sua dona.

sanctæ symbolum. Osculum sanctum, quod à charitate verè procedit, quodque sancti, non ficti aut turpis amoris sit index. Templum Dei sumus; hujus autem templi vestibulum est os; per hoc vestibulum ingreditur Christus, quando communicamus: hinc os, quasi templi vestibulum, osculamur, ait Theophylactus post D. Chrysostomum.

SALUTANT VOS OMNES SANCTI, id est, Christiani, qui hic necum sunt, Philippis in Macedonia. Ita Græca exemplaria, et versio Syriaca; in fine hujus Epistolæ.

VERS. 15. — GRATIA DOMINI... Trinitatis hic complexio est, et unitas potestatis, quæ totius salutis perfectio est; dilectio enim Dei misit nobis Salvatorem Jesum, cujus gratiā salvati sumus; ut possideamus hanc gratiam salutis, communicatio facit sancti Spiritus. Hic enim dilectus à Deo et salvatus gratiā Christi tuetur, ut trium perfectio, consummatio sit hominis in salutem. Ambrosius.

VERS. 12. — Salutate invicem in osculo sancto, non carnali, non ficto, sed christiano, religioso, casto, sincero. Ita Chrysostomus et Augustinus. Cavendumque ne osculum hoc proserpat nimis, et in sensuale ac carnale degeneret.

Salutant vos omnes sancti, id est, fratres seu Christiani qui apud nos sunt.

VERS. 15. — Gratia Domini nostri Jesu Christi, id est, gratuita beneficentia Christi redemptoris nostri, et charitas Dei Patris, quæ scilicet nos dilexit. Quæ charitas in eo possidendum commendatur, quod Filium suum pro nobis in mortem tradidit.

Et communicatio sancti Spiritus, id est, participatio seu larga effusio donorum Spiritus sancti; ut communicatio activa intelligatur.

Sit cum omnibus vobis, scilicet per multiples effectus gratiæ Christi, et charitatis Patris, et communicatæ bonitatis Spiritus sancti. Amen.

Collatium pietatis seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad praxim redigenda.

Superior ecclesiasticus multa sancti regimini documenta potest hic adnotare:

Primum, non boni semper patris esse filiiis suis blandiri, eosque verbis demulcere; delinquentes enim sunt corrigendi, et aliquando puniendi. Ad exemplum D. Pauli superior tunc Deum imitetur, qui multoties minatur se puniendum, antequam puniat; imò qui se puniendum minatur, ut non puniat. Minis ergo superior antequam iudicis officium, ut sit pater benignus, v. 1, in commentario.

Secundum, non modò corrigendi sunt delinquentes, sed et cum quadam acrimoniâ et indignatione est. Tunc superioris indignatio, sicut et D. Pauli in Corinthios rebelles commotio, oriatur ex visceribus misericordie; paterno semper plena sit affectu; intus condoleat filiis errantibus, quos verbis increpat, et perstringit, ut ad poenitentiam adducat, v. 5.

Tertium. Ubi superior minis uti cogitur, non suam jalet, et ostendet humanam potentiam, hoc enim dominationem saperet. Sed inferioribus suis Dei offensæ exhibeat omnipotentiam, ac terribile iudicium; quos interim hortetur, ne faciant illius experimentum, v. 5.

Quartum. Ubi superior virgam auctoritatis divini ostenderit, seu ubi tremendam Dei irati et vindicis omnipotentiam exhibuerit inferioribus suis, statim ad exemplum D. Pauli, ore pro ipsis. Tantum abest ut illorum punitionem desideret, quinimò ore pro perfecta ipsorum restauratione; culpa sint vacui, virtute pleni, Deo grati; ipse verò despectus habeatur, et pro ipsis puniatur, v. 7. Dei gloriæ zelo succensus, sulque oblitus superior, semetipsum divini iustitiæ victimam temporalem offerat, pro æternâ subditorum suorum salute.